

**Majlis Mesyuarat disambung
semula pada pukul 2.30 petang**

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ Assalamualaikum Warahmatullahi Wata'ala Wabarakatuh. Ahli-ahli Yang Berhormat. Pada persidangan yang telah diadakan pada sebelah pagi tadi, Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua) telah pun membentangkan Rang Undang-Undang yang bergelar Satu Akta untuk membekalkan sejumlah wang dari Kumpulanwang Yang Disatukan bagi perkhidmatan Tahun Kewangan 2016/2017, dan bagi memperuntukkan wang yang tersebut itu: bagi maksud-maksud tertentu dengan penuh komprehensif dan *detail* yang membawa tema "**Mengukuhkan Iklim Perekonomian Bagi Mendukung Pembangunan Berterusan**".

Seramai 6 orang Ahli Yang Berhormat Yang Dilantik telah ikut serta dalam membahaskan Rang Undang-Undang tersebut. Saya telah pun difahamkan bahawa Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua) ingin membentangkan responsnya terhadap soalan-soalan yang telah ditimbulkan. Saya sekarang mempersilakan Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua).

**Yang Berhormat Menteri di Jabatan
Perdana Menteri dan Menteri
Kewangan II (Kedua):**

Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh dan salam sejahtera. Lebih dahulu saya ingin mengucapkan berbilang-bilang terima kasih atas sambutan dan penerimaan baik dari Ahli-ahli Yang Berhormat terhadap perkara-perkara yang telah saya bentangkan dalam pembentangan kertas Belanjawan Tahun Kewangan 2016/2017 pagi tadi. Insya-Allah mana-mana saranan membina yang telah diajukan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat tadi akan diteliti secara mendalam sebagai maklum balas dan nilai tambah dalam usaha untuk memperbaiki lagi pelaksanaan isu-isu yang dibangkitkan.

Saya ingin memperjelaskan beberapa persoalan-persoalan yang telah ditimbulkan oleh Yang Berhormat Ahli-ahli tadi. Misalnya, daripada Yang Berhormat Haji Awang Ahmad Morshidi bin Pehin Orang Kaya Digadong Seri Diraja Dato Laila Utama Haji Awang Abdul Rahman iaitu mengenai langkah-langkah yang akan kita ambil jika keadaan harga minyak tidak berubah? Apakah rancangan untuk menggunakan dana yang berlebihan itu untuk *stimulates economic growth* sekiranya harga meningkat kepada US\$50. Lebih dahulu saya ingin mengucapkan terima kasih atas usaha Yang Berhormat menimbulkan isu berkenaan.

Sebagaimana jua yang telah saya terangkan dalam pembentangan Rang Belanjawan pagi tadi, memang kerajaan

amat peka dengan keadaan ekonomi semasa dan impaknya kepada kewangan kerajaan.

Oleh itu, pihak kerajaan telah membuat perancangan terperinci bagi memastikan kedudukan kewangan negara terus kukuh dan berdaya tahan. Ini termasuklah dengan langkah-langkah dan inisiatif yang telah saya huraikan dengan panjang lebar dalam pembentangan Rang Belanjawan pada pagi tadi. Langkah dan dasar pengurusan kewangan secara berhemah, ini bukan saja bagi menangani keadaan jangka pendek malahan ia juga bagi jangka masa panjang.

Ke arah itulah melalui dasar *fiscal sustainability* dan *fiscal consolidation*, kerajaan juga mempunyai perancangan untuk memastikan perbelanjaan kerajaan ditumpukan kepada sektor-sektor yang dapat mengembangluaskan sumber pendapatan dan perekonomian negara. Ini bukan saja bertujuan untuk mengurangkan pergantungan pada sumber asli iaitu minyak dan gas sebagai pendapatan utama negara dan kerajaan, tetapi bagi menjadikan ekonomi negara lebih dinamik dan berdaya tahan dalam jangka masa panjang.

Dengan hasrat tersebut, kerajaan amat berhati-hati dalam memilih projek-projek yang akan dilaksanakan, dengan tumpuan perbelanjaan memudah cara perniagaan dan bagi membantu pengukuhan sektor swasta di negara ini. Perancangan dan pelaksanaan dasar-

dasar yang disebutkan tadi akan terus dikekalkan walaupun harga minyak akan meningkat ke tahap US\$50 setong atau lebih, memandangkan ia masih pada paras yang rendah bagi membolehkan negara mencapai bajet yang seimbang ataupun *balance budget*. Ini semata-mata untuk memastikan kekukuhan dan kedayatahan kewangan kerajaan supaya apa yang dinikmati sekarang insya-Allah akan berterusan.

Dalam kesempatan ini, saya ingin menyeru sektor swasta dan komuniti bisnes akan dapat membantu kerajaan untuk menyemarakkan lagi aktiviti ekonomi negara ini dengan mengambil lebih banyak lagi peluang perniagaan yang telah dibukakan melalui dasar-dasar memudah cara kerajaan yang telah dan sedang dilaksanakan ketika ini.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Saya juga ingin memperjelaskan mengenai beberapa persoalan yang telah diajukan oleh Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Salbiah binti Haji Sulaiman. Ada 3 soalan iaitu mengenai penswastan, pelajar-pelajar dermasiswa yang *dibond* dan juga peruntukan RKN yang sebahagiannya belum dibelanjakan. Lebih dahulu saya ingin mengucapkan berbilang-banyak terima kasih atas soalan-soalan yang telah diajukan oleh Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Salbiah binti Haji Sulaiman.

Mengenai isu menswastakan jawatan-jawatan dalam bahagian IV dan V, yang pada menjawabnya Kerajaan Kebawah

Duli Yang Maha Mulia memang ada perancangan bagi penswastaan dan *out sourcing* agensi-agensi dan perkhidmatan kerajaan yang difikirkan lebih efisien dilaksanakan secara penswastaan. Dalam merancang keperluan untuk penswastaan tersebut, Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam juga melihat isu penswastaan ini bukan saja di peringkat jabatan tetapi juga sebahagian dari perkhidmatan atau *services* yang difikirkan bersesuaian. Selain itu, ia juga tidak dihadkan kepada jawatan-jawatan dalam bahagian IV dan V tetapi adalah secara menyeluruh dalam semua peringkat di perkhidmatan awam.

Dalam hal ini, pihak kerajaan telah dan akan terus meneliti keperluan untuk menswastakan mana-mana perkhidmatan yang bersesuaian, dengan tujuan meningkatkan produktiviti dan pemberian perkhidmatan kepada orang ramai.

Mengenai kesan yang boleh timbul daripada cadangan pembekuan jawatan-jawatan terhadap pelajar dermasiswa yang diikat janji atau *bonded* dan kesannya terhadap *succession plan*. Untuk maklumat Ahli-ahli Yang Berhormat jawatan-jawatan kosong ini sebenarnya tidak semuanya dibekukan. Jawatan-jawatan yang dibekukan kebanyakannya adalah jawatan-jawatan yang telah lama tidak diisikan, ada sebahagiannya telah dipohonkan dalam 3-4 tahun lepas, jadi apabila direviu nampak-nampaknya

jawatan-jawatan ini sebenarnya tidak diperlukan secara mendesak untuk diisikan pada ketika ini. Oleh itu, cadangan pembekuan tidaklah akan menjejaskan perancangan penggantian sesebuah jabatan.

Mengenai isu *bond* para penerima dermasiswa kerajaan yang diikat janji, kebanyakan mereka ini adalah mereka yang mengikuti kursus-kursus yang benar-benar diperlukan oleh pihak kerajaan dan seperti bidang kedoktoran dan perguruan yang jawatan-jawatan yang berkaitan tidak termasuk dalam jawatan-jawatan yang dibekukan. Maka keperluan bagi penuntut-penuntut tersebut untuk dilepaskan dari ikat janji, adalah tidak timbul. Mengenai bidang-bidang lain mungkin nanti rakan sejawatan saya Yang Berhormat Menteri Pendidikan akan dapat menjelaskan kemudian.

Tambahan lagi jumlah pegawai dan kakitangan perkhidmatan awam yang akan bersara wajib sehingga Disember 2015 dijangkakan berjumlah 1,012 orang. Jadi ini bermaksud jawatan-jawatan yang akan dikosongkan untuk diisi melalui kaedah rancangan penggantian di samping jawatan-jawatan kosong yang perlu diisi oleh kerajaan untuk jawatan-jawatan yang diperlukan.

Soalan ketiga, mengenai peruntukan RKN10 yang sebahagiannya belum dibelanjakan, saya ingin mengucapkan berbanyak-banyak terima kasih di atas usaha Yang Berhormat menimbulkan perkara ini. Sememangnya pihak

kerajaan berusaha untuk melaksanakan kesemua projek RKN yang dirancang. Walau bagaimanapun dalam memastikan pengurusan peruntukan RKN yang *cost-effective*, pihak kerajaan telah mengambil langkah untuk menilai semula dan mempertimbangkan projek-projek yang telah dirancang mengikut keperluan dan keutamaan serta impaknya kepada pembangunan negara pada masa kini.

Pemilihan pelaksanaan projek-projek tersebut berpandukan kepada *KPI* dan hasil yang realistik dengan mengambil kira kaedah *cost benefit analysis* dan *value for money*. Dalam hubungan ini, mana-mana projek yang hanya mempunyai impak minimum ditangguhkan pelaksanaannya dan diteliti keutamaannya semula, ertinya *reprioritizing* oleh agensi-agensi yang berkenaan. Ini termasuklah projek-projek yang telah disebutkan oleh Yang Berhormat Datin tadi.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua, kaola sekarang ingin menjelaskan mengenai soalan Yang Berhormat Awang Haji Jumat bin Akim iaitu mengenai pembiayaan projek-projek mega dan jua penggunaan kewangan Tabung Amanah Pekerja untuk pelaburan projek-projek tersebut.

Lebih dahulu saya ingin mengucapkan berbilang-banyak terima kasih atas saranan Yang Berhormat tadi. Pada masa ini, seperti yang dimaklumi projek-projek mega masih lagi dibiayai secara keseluruhannya oleh pihak kerajaan melalui Rancangan Kemajuan Negara

dan jua *special expenditure*, walaupun terdapat pemikiran bagi projek-projek tersebut dibiayai melalui kaedah perkongsian awam swasta (*Public Private Partnership*) yang melibatkan bank-bank dan pihak swasta.

Namun demikian, secara tidak langsung bank-bank tempatan juga terlibat dalam memperolehi keuntungan dalam pelaksanaan projek ini melalui perkhidmatan-perkhidmatan oleh bank-bank yang antaranya melalui peminjaman kepada kontraktor-kontraktor, subkontraktor dan syarikat-syarikat yang memberikan perkhidmatan sokongan. Syarikat-syarikat tempatan juga, menawarkan perkhidmatan lain seperti jaminan bank (*bank guarantees, lack of credit* dan perkhidmatan lain perbankan).

Mengenai soalan kedua, iaitu kewangan Tabung Amanah Pekerja untuk turut melabur dalam projek-projek mega bagi membolehkan ia mendapat pulangan yang tinggi. Sebelum menjawab perkara ini saya sukacita mengongsikan sedikit mengenai penubuhan dan kedudukan pelaburan TAP.

TAP ini sebenarnya seperti yang kita maklumi ditubuhkan pada tahun 1993 sebagai sebuah badan berkanun (*statutory board*) untuk mengendalikan dana persaraan bagi warganegara dan penduduk tetap Negara Brunei Darussalam. Ia mempunyai lembaganya yang tersendiri dan berdasarkan Undang-Undang TAP, ia sebuah badan korporat yang dikawalselia oleh Lembaga Pengarah

Tabung Amanah Pekerja, yang terdiri dari wakil-wakil daripada pihak kerajaan dan swasta.

Antara objektif utama TAP ialah untuk mencapai pulangan simpanan yang optimum bagi ahli-ahli TAP pada hari persaraan. Untuk mendukung objektif yang disebutkan dana TAP dilabur untuk mendapatkan keuntungan optimum dengan risiko yang berpatutan serta menjamin keselamatan pelaburan supaya berdaya tahan. Dana TAP buat masa ini dilaburkan dalam bentuk sukuk, *bond*, simpanan tetap dan *equity* di pasaran tempatan dan di luar negara. Mengambil kira wang kumpulan yang diuruskan oleh TAP ini merupakan wang caruman yang disumbang oleh majikan dan pekerja.

Strategi pelaburan TAP yang utama ialah pembelgiaian aset pelaburannya bagi mengurangkan risiko pelaburan. Penempatan dana pelaburan TAP berasaskan mandat yang diberikan bahawa mandat ini mengambil kira risiko dan jangka pulangan yang bakal diterima. Ia diagih-agihkan kepada beberapa jenis pelaburan bagi mengurangkan risiko-risiko. Mandat pelaburan ini diteliti dan dikemaskinikan mengikut perkembangan pasaran pelaburan dari semasa ke semasa. Hasil dari pelaburan yang dibuat, diagih kepada semua ahli dalam bentuk dividen tahunan.

TAP dari semasa ke semasa akan terus meneliti dan memastikan strategi-strategi pelaburan yang bersesuaian digunakan bagi membolehkan TAP

mendapatkan pulangan optimum dengan mengambil kira cabaran-cabaran pasaran yang tidak menentu.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Kaola ingin mengucapkan berbanyak-banyak terima kasih kepada Yang Berhormat Haji Zulkipli bin Haji Abd. Hamid, mengenai saranannya terhadap usaha-usaha kerajaan untuk memperbaiki iklim perniagaan melalui beberapa reformasi yang telah dilaksanakan setakat ini. Seperti mana yang saya sampaikan dalam pembentangan Rang Belanjawan bagi Tahun Kewangan 2016/2017, saya penuh berharap para peniaga dan usahawan akan sama-sama mengambil peluang-peluang yang tersedia dengan sebaik yang mungkin dalam mengembangkan lagi perusahaan-perusahaan dan perniagaan masing-masing.

Dalam kesempatan ini saya juga memohon kerjasama semua pemimpin perniagaan yang ada pada masa ini supaya dapat membimbing para peniaga dan usahawan tempatan yang baru berkecimpung, supaya mereka juga akan dapat meraih kejayaan-kejayaan yang kita harap-harapkan. Jika lebih ramai anak tempatan kita berjaya ini boleh membantu negara dalam penyediaan peluang-peluang pekerjaan kepada anak-anak tempatan kita.

Walau bagaimanapun, pihak kerajaan tidak akan berhenti dengan apa jua usaha pembaikan yang sudah dilaksanakan pada masa ini, malahan akan terus mengenalkan apa jua inisiatif baharu dari semasa ke semasa bagi

memastikan iklim perniagaan negara kita ini lebih kondusif dalam kata lain dengan berpandukan petunjuk *Ease of Doing Business*. Insya-Allah penambahbaikan itu akan fokus pada indikator di bawah *ease of doing business* dan juga perkara-perkara yang di luar indikator berkenaan. Dalam masa yang sama, pihak kerajaan juga sangat mengalu-alukan maklum balas atau *feedback* daripada orang ramai serta cadangan-cadangan yang membina untuk memperbaiki lagi iklim perniagaan di negara ini.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Izinkan kaola jua memperjelaskan mengenai saranan Yang Berhormat Haji Mohd. Shafiee bin Ahmad mengenai dengan pentingnya bagi diadakan mekanisme untuk memantau perbelanjaan secara telus dan berhemah dari semasa ke semasa. Alhamdulillah, saya lebih dahulu mengucapkan berbanyak-banyak terima kasih di atas saranan dari Yang Berhormat tersebut.

Alhamdulillah, seperti mana jua yang saya telah jelaskan sebentar tadi bahawa kerajaan telah mempunyai mekanisme iaitu melalui konsep program dan *performance budgeting (PPB)* yang mempunyai *KPI* dan *outcome* yang jelas. Pemantauan tersebut dilaksanakan di semua peringkat jabatan, kementerian dan Kementerian Kewangan secara khususnya. Pelaksanaan dan pencapaian *KPI* ini yang ditetapkan akan dipantau melalui Jawatankuasa Belanjawan Negara dari semasa ke semasa. Di samping itu Jawatankuasa

Perancangan Kemajuan Negara juga akan memantau mana-mana projek-projek yang di bawah bidang kuasa Rancangan Kemajuan Negara.

Terakhir, ialah mengenai saranan Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Zasia binti Sirin, terutamanya mengenai kekhawatiran beliau jika pegawai kerajaan berkecimpung dalam bidang perniagaan yang akan menjejaskan mereka dari menjalankan tugas dan ini sudah setentunya akan menjejaskan produktiviti perkhidmatan awam.

Pada menjawabnya, berdasarkan kepada Peraturan 10, Peraturan Pegawai-Pegawai Kerajaan Kelakuan dan Tatatertib Akta Suruhanjaya Perkhidmatan Awam 1983

Penggal B: "Seorang pegawai tidak boleh mengambil bahagian dengan secara langsung atau tidak langsung dalam urusan atau perjalanan-perjalanan mana-mana pekerjaan, perniagaan, pertanian dan perusahaan." Walau bagaimanapun, pegawai-pegawai kerajaan dalam Bahagian III ke bawah dipertimbangkan untuk menjalankan perniagaan tertentu selepas waktu bekerja dan cuti awam dengan syarat, mereka hendaklah menghadapkan permohonan ke Jabatan Perdana Menteri dengan sokongan Ketua Jabatan atau Setiausaha Tetap masing-masing untuk mendapatkan kebenaran dari Jabatan Perdana Menteri.

Dalam hal ini, terdapat peraturan dalam mengawal mana-mana pegawai yang telah diberikan kebenaran untuk

menjalankan perniagaan, ini antara lainnya termasuklah:-

- i. Tidak dibolehkan menjalankan perniagaan pada waktu bekerja, termasuk tidak keluar pejabat kerana urusan pekerjaan atau perniagaan tersebut;
- ii. Mematuhi waktu-waktu bekerja yang telah ditentukan;
- iii. Menyelesaikan dan tidak menjejaskan kerja-kerja di pejabat;
- iv. Tidak boleh menggunakan peralatan pejabat bagi tujuan menjalankan perniagaan;
- v. Ketua Jabatan hendaklah mengawal dan memantau prestasi pegawai tersebut dari semasa ke semasa; dan
- vi. Mana-mana pegawai yang didapati prestasinya menurun tidak akan disokong untuk disambung kebenaran perniagaannya.

Sekianlah, yang dapat saya perjelaskan untuk menjawab soalan-soalan yang telah dikemukakan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat tadi. Sekian, terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

Terima kasih Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua). Sebagaimana yang disebutkan tadi, Yang Berhormat Menteri Pendidikan suka untuk melanjutkan penerangan mengenai perkara yang berkenaan.

Yang Berhormat Menteri

Pendidikan: Terima kasih Yang Berhormat Yang Di-Pertua. Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh. Kaola cuma ingin menambah penjelasan daripada Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua) mengenai isu pemegang biasiswa yang minta untuk dilepas ikat janji ataupun sama ada mereka boleh dilepas ikat janji seperti yang ditimbulkan oleh Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Salbiah binti Haji Sulaiman pagi tadi.

Bagi mereka yang mengikuti Kursus Kedokteran Perubatan atas biasiswa kerajaan, maka mereka tidak akan dilepas dari ikat janji, ertinya perkhidmatan mereka memang diperlukan oleh pihak kerajaan dan selesai atau tamat pengajian, mereka akan diperlukan pulang untuk mengambil tempat bekerja di Kementerian Kesihatan.

Bagi jurusan perguruan pula, mereka yang diikat janji jadi guru juga tidak akan dilepas dari ikat janji dan akan diambil jadi guru, insya-Allah, apabila mereka tamat nanti kecuali dalam kes-kes tertentu seperti mata pelajaran yang mereka ajarkan itu tidak diperlukan lagi ataupun tidaklah ramai penuntut yang mengambilnya, maka menyebabkan gurunya berlebihan, mungkin dalam kes-kes seperti ini permohonan untuk dilepas ikat janji dapat dilayan dengan bersyarat.

Bagi jurusan lain, mereka hanya akan dilepas dari ikat janji dengan bersyarat iaitu jika tidak mendapat sebarang pekerjaan dalam kerajaan mahupun *government link companies* syarikat milik kerajaan maka mereka bolehlah dipertimbangkan untuk dilepas dari ikat janji jika mereka memohon.

Dalam keadaan demikian, mereka bolehlah bekerja dengan mana-mana pihak swasta dengan dikenakan syarat-syarat yang tertentu. Jika tidak mendapat sebarang pekerjaan dalam negeri, mungkin barulah dipertimbangkan untuk mereka dilepas ikat janji jika mereka itu mendapat pekerjaan di luar negeri. Jika mereka mendapat pekerjaan di luar negeri, mereka juga akan dikenakan dengan syarat-syarat tertentu iaitu mereka masih terikat dengan biasiswa, jika ada keperluan timbul pada masa hadapan untuk mereka bekerja di Negara Brunei Darussalam, mereka akan dikehendaki untuk menyambung perkhidmatan mereka di Negara Brunei Darussalam.

Sekian sahaja Yang Berhormat Yang Di-Pertua, penjelasan daripada kaola, terima kasih.

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

Terima kasih Yang Berhormat Menteri Pendidikan. Ahli-ahli Yang Berhormat, nampaknya tidak ada lagi Ahli-ahli Yang Berhormat untuk membuat kenyataan terhadap Rang Undang-Undang (2016) Perbekalan, 2016/2017 ini. Ada baiknya Rang Undang-Undang (2016) Perbekalan, 2016/2017 ini dibaca bagi kali yang keduanya. Maka

sebelum itu, saya ingin mengundi mengenai perkara yang sama. Ahli-ahli yang bersetuju, sila angkat tangan.

(Semua Ahli mengangkat tangan bersetuju)

Terima kasih, nampaknya semua Ahli bersetuju. Oleh yang demikian, Rang Undang-Undang ini akan dibaca bagi kali keduanya.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis:

Satu Rang Undang-Undang yang bergelar "Suatu Akta untuk membekalkan sejumlah wang dari Kumpulanwang Yang Disatukan bagi Perkhidmatan Tahun Kewangan 2016/2017 dan bagi memperuntukkan wang yang tersebut itu bagi maksud-maksud tertentu."

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

Ahli-ahli Yang Berhormat, Satu Rang Undang-Undang yang bergelar "Suatu Akta untuk membekalkan sejumlah wang dari Kumpulanwang Yang Disatukan bagi Perkhidmatan Tahun Kewangan 2016/2017 dan bagi memperuntukkan wang yang tersebut itu bagi maksud-maksud tertentu" telah pun selesai dibahaskan dan ia telah pun dibaca bagi kali keduanya. Maka bagi membolehkan Rang Undang-Undang ini kita bincangkan satu persatunya, maka Persidangan Majlis Mesyuarat Negara ini ditangguhkan dahulu dan Majlis ini akan bersidang di peringkat Jawatankuasa sepenuhnya.

(Majlis Mesyuarat ditangguhkan)

**(Mesyuarat bersidang sebagai
Jawatankuasa)**

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-ahli Yang Berhormat, sekarang Majlis ini bersidang di peringkat Jawatankuasa sepenuhnya bagi menimbang Rang Undang-Undang (2016) Perbekalan, 2016/2017 satu persatu. Undang-undang ini telah pun dicadangkan oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua).

Yang Mulia Timbalan Jurutulis: Bab 2, Ceraian (1), (2).

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-ahli Yang Berhormat Bab 2, Ceraian (1) dan (2). Silakan jika ada ahli-ahli yang ingin membahaskan. Jika tidak ada ahli-ahli Yang Berhormat yang ingin untuk membahaskan Bab 2, Ceraian (1) dan (2), maka Bab 2, Ceraian (1) dan (2) ini akan saya undi. Ahli-ahli Yang Berhormat yang bersetuju supaya Bab 2, Ceraian (1) dan (2) sila angkat tangan.

**(Semua Ahli mengangkat tangan
bersetuju)**

Nampaknya tidak ada yang membantah, oleh sebab tidak ada yang membantah dan menentang mengenai perkara ini maka Bab 2, Ceraian (1), (2) dijadikan sebagai Jadual dalam Rang Undang-Undang.

Yang Mulia Timbalan Jurutulis: Bab 2, Ceraian (1), (2) dijadikan sebahagian daripada Jadual.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-ahli Yang Berhormat sebelum kita membincangkan Tajuk-Tajuk dalam Jadual seterusnya, saya ingin menarik perhatian Ahli-Ahli Yang Berhormat bahawa kita sekarang hanya akan membincangkan Tajuk-Tajuk di Jadual ini berdasarkan kementerian-kementerian dan tidak lagi melalui jabatan-jabatan. Walau bagaimanapun, oleh sebab Jabatan Perdana Menteri mempunyai 25 buah jabatan di bawahnya, perbincangan mengenai Tajuk ini akan dibahagikan kepada dua bahagian iaitu Tajuk SA01A hingga Tajuk SA012A dan Tajuk SA014A hingga Tajuk SA025A. Sekarang kita mulakan dengan Tajuk SA01A Jabatan Perdana Menteri hingga Tajuk SA012A Polis Diraja Brunei.

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua): Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh dan salam sejahtera.

Yang Berhormat Pengerusi, sebelum Jawatankuasa ini membincangkan bajet Jabatan Perdana Menteri dan jabatan-jabatan di bawahnya, kaola ingin memohon keizinan Yang Berhormat Pengerusi untuk kaola mengongsikan secara ringkas mengenai tumpuan dan keutamaan Jabatan Perdana Menteri bagi Tahun Kewangan 2016/2017. Perkara ini sebagai langkah untuk memandu perbincangan supaya lebih fokus dan terarah kepada hal ehwal belanjawan yang akan dibincangkan.

Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-ahli Yang Berhormat, dalam keadaan ekonomi dunia dan negara yang paling mencabar pada ketika ini terutamanya berikutan penurunan pendapatan kerajaan yang sangat signifikan, Jabatan Perdana Menteri sebagai *lead* agensi akan terus mendukung hasrat untuk mempelbagaikan kegiatan perekonomian negara. *Deliverable* Jabatan Perdana Menteri terus fokus kepada penyediaan iklim perniagaan yang lebih kondusif bagi membantu para usahawan dalam kalangan generasi muda untuk mengembangmajukan perniagaan masing-masing.

Jabatan Perdana Menteri dalam konteks ini akan terus berusaha untuk memperkenalkan dan melaksanakan pembaikan dasar dan peraturan dalam perkhidmatan awam yang dapat memacu pemberian perkhidmatan yang berkesan kepada orang ramai. Ini termasuklah menerapkan *mindset* positif kepada semua peringkat warga kerja perkhidmatan awam dalam meningkatkan produktiviti dan jua menghasilkan *outcome* yang mendukung tema belanjawan negara Tahun Kewangan 2016/2017 iaitu "Mengukuhkan Iklim Perekonomian bagi Mendukung Pembangunan Berterusan".

Walau bagaimanapun, Jabatan Perdana Menteri dalam masa yang sama terus mendukung dasar *Fiscal Consolidation* dan *Fiscal Sustainability* kerajaan pada masa ini. Jabatan Perdana Menteri insya-Allah akan terus memainkan peranan sebagai pemudah cara ataupun

facilitator pada dalam pelbagai yang perlu dilaksanakan oleh agensi-agensi kerajaan. Namun demikian, pihak kerajaan tidaklah dapat dilihat sebagai *The Only Main Player* dalam pembangunan ekonomi serta dalam pemberian pekerjaan. Semua lapisan masyarakat perlu turut bersama merealisasikan *deliverable* kerajaan tersebut terutama para usahawan dan belia tempatan kita. Justeru, Jabatan Perdana Menteri telah merangka cadangan belanjawan ini berasaskan prinsip-prinsip berikut:-

- i. Perkhidmatan awam. Dalam memacu perkhidmatan awam yang cemerlang selaras dengan hasrat Wawasan 2035, satu peta jalan ataupun *road map* dalam bentuk rangka kerja perkhidmatan awam *civil service framework* sedang dibentuk. Matlamat rangka kerja ini ialah untuk mencapai kecemerlangan terutamanya dalam memudah cara pertumbuhan ekonomi bagi kesejahteraan rakyat dan negara. Matlamat yang menjurus ke arah peningkatan prestasi dan produktiviti serta kualiti kepimpinan dalam perkhidmatan awam ini sejajar dengan perancangan kemajuan jangka panjang negara serta mendukung salah satu haluan dasar di bawah rangka strategi dan dasar bagi pembangunan *OSPD* iaitu strategi pembangunan institusi (*Institutional Deelopment Strategy*). Rangka kerja perkhidmatan awam ini mengandungi tiga tema iaitu Kecemerlangan Kepimpinan (*Leadership Excellent*), Produktiviti

Organisasi (*Organisational Productivity*) dan Persekitaran Perniagaan (*Pro Business Environment*) yang menjurus kepada menghasilkan pemimpin yang berwibawa, kompeten, berkeupayaan dan berkualiti yang mampu meningkatkan prestasi kerja, berinovasi dan komited. Menekankan kepentingan peningkatan produktiviti untuk meningkatkan keberkesanan dan menggalakkan pelaksanaan reformasi baharu bagi memacu aktiviti ekonomi melalui pengemaskinian, dasar, prosedur proses dan peraturan kerajaan bagi mewujudkan persekitaran yang probisnes;

- ii. Perekonomian dan perdagangan dalam menangani impak dari kejatuhan harga minyak global, Jabatan Perdana Menteri sedang melipatgandakan usaha untuk mempelbagaikan ekonomi. peningkatan produktiviti, penarikan Pelaburan Langsung Asing, penyediaan iklim perniagaan yang kondusif dan penurunan kadar pengganguran. Dalam hal ini, Jabatan Perdana Menteri melalui Jawatankuasa Pandu Pelaburan Langsung Asing dan Penggunaan Minyak dan Gas bagi pelaburan Industri Hiliran berusaha untuk meningkatkan daya saing dalam menarik pelabur asing ke negara ini, khusus untuk membantu perusahaan kecil dan sederhana pula dalam menandai hasrat titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan

Negara Brunei Darussalam di istiadat Pembukaan Rasmi Mesyuarat Pertama Dari Musim Permesyuaratan Kedua Belas Majlis Mesyuarat Negara beberapa hari yang lalu, *Darussalam Enterprises* atau lebih dikenali sebagai *DARE* baru sahaja ditubuhkan di samping penyediaan satu pusat dukungan perniagaan atau *business support center* yang terletak di Bangunan *Design and Technology (D&T Building)*.

Selain itu, Jabatan Perdana Menteri melalui Jabatan Perancangan dan Kemajuan Ekonomi juga giat memantau dan melaksanakan rancangan kemajuan negara demi membangunkan perekonomian dan meningkatkan taraf kehidupan negara;

- iii. Undang-undang dan kesejahteraan. Dalam menandai kesejahteraan dan mendukung undang-undang negara, Jabatan Perdana Menteri terus memainkan peranan yang aktif dalam usaha melaksanakan reformasi terhadap proses-proses dan undang-undang yang mendukung probisnes dalam usaha menjana ekonomi yang dinamik.

Alhamdulillah, usaha-usaha yang diambil telah menunjukkan peningkatan dalam tunjuk aras *ease of doing business*. Antara kejayaan yang turut dicapai ialah dengan penubuhan *Arbitration Center*, penubuhan mahkamah-mahkamah komersial, pelaksanaan *Judicial Case Management System* bagi memudah

cara proses perundangan yang efisien dan berkesan kepada mendukung iklim perniagaan di negara ini. Selain itu, usaha yang juga turut dilaksanakan bagi mendasari agensi agenda kerajaan dalam memeduli hal-ehwal kebajikan dan kesejahteraan rakyat dan penduduk di negara ini terutamanya golongan masyarakat yang memerlukan bantuan. Keperluan, kebajikan dan kesejahteraan rakyat seperti golongan daif, fakir dan miskin yang memerlukan perhatian berterusan diberikan penumpuan. Ini antaranya termasuklah dengan menjayakan pelaksanaan projek bantuan perumahan yang dibiayai perbelanjaan sepenuhnya oleh Majlis Ugama Islam Brunei melalui Kumpulanwang Zakat; dan

- iv. *Social security* dan hal-ehwal antarabangsa. Dalam mendukung keselamatan masyarakat dan negara, Wawasan 2035 turut memfokuskan kepada strategik keselamatan melalui usaha memelihara dan mempertahankan keselamatan dan kedaulatan negara dengan pendekatan secara *whole of national approach*. Ke arah itu pihak *stakeholders* yang terdiri daripada pihak agensi keselamatan dan penguatkuasaan bertindak merangka strategi untuk memelihara kestabilan politik dan mempertahankan kedaulatan negara serta menghubungkan keupayaan pertahanan dengan keupayaan diplomatik dan juga persediaan negara dalam menangani ancaman

keselamatan. Keselamatan dalam konteks ini merangkumi keselamatan rakyat dan penduduk Negara Brunei Darussalam bagi sama-sama mengalinga dan memastikan perlindungan dan pencegahan daripada ancaman-ancaman keselamatan yang berpotensi menjejaskan kestabilan negara dapat dikengkang.

Selain itu, selaras dengan tertubuhnya Bahagian Antarabangsa di Jabatan Perdana Menteri, dasar luar negara yang jelas dan konsisten dalam melindungi kepentingan negara serta penyelarasan pelaksanaan komitmen antarabangsa negara juga turut menjadi tumpuan jabatan ini secara berterusan.

Yang Berhormat Pengerusi dan Ahli-ahli Yang Berhormat, berasaskan kepada prinsip-prinsip di atas dan dengan penggunaan kaedah belanjawan baharu, *Programme and Performance Budgeting* yang berasaskan kepada *outcome* dan *co-function* jabatan, bagi Tahun Kewangan 2016/2017, Jabatan Perdana Menteri dan jabatan-jabatan di bawahnya telah disokong untuk disediakan peruntukan sebanyak \$566,597,970.00. Pada Tahun Kewangan 2016/2017, Jabatan Perdana Menteri akan menumpukan aktiviti-aktivitinya kepada beberapa bidang fokus dan keutamaan seperti berikut:-

- i. Mempertingkatkan keupayaan kepimpinan dan urus tadbir yang cemerlang bagi mencapai matlamat Wawasan 2035 melalui permodalan

perkhidmatan awam melalui rangka kerja perkhidmatan awam. Ini antaranya dengan memperkukuhkan kualiti, produktiviti dan peningkatan keupayaan, modal insan melalui pengoptimuman penggunaan sumber kewangan yang ada melalui perancangan, penilaian yang sistematik dan juga mengambil langkah-langkah pengauditan;

- ii. Penekanan kepada pengukuhan keupayaan dan kapasiti dalam membanteras aktiviti-aktiviti jenayah. Inisiatif-inisiatif yang akan dilaksanakan termasuk untuk mengukuhkan dan meningkatkan lagi kerja-kerja pembanteras dan juga kebolehan serta keupayaan agensi-agensi penguatkuasaan dalam mengendalikan krisis-krisis nasional dan hal-ehwal jenayah merentas sempadan. Dalam masa yang sama mengadakan dan *mereview* dasar yang berkaitan mengikut keperluan semasa;
- iii. Memantau perkembangan dan meningkatkan pertumbuhan ekonomi negara ke arah mencapai matlamat ekonomi Wawasan 2035 melalui penyediaan dan pelaksanaan dasar ekonomi yang mantap dan berdaya tahan; dan
- iv. Membina dan mempromosi imej kerajaan yang produktif dan responsif melalui *platform* yang sedia ada dan juga memaksimumkan fungsi perhubungan awam yang efektif.

Bagi Jabatan Perdana Menteri, gaji kakitangan secara keseluruhannya disediakan sebanyak \$336,934,860.00. Perbelanjaan Berulang-Ulang diperuntukkan sebanyak \$216,248,010.00. Perkhidmatan khas diperuntukkan sebanyak \$13,415,100.00. Peruntukan yang diluluskan termasuk bagi melaksanakan 17 projek pembelian baharu berjumlah \$4,281,000.00 termasuk 2 projek dan harga rancangan \$480,000.00. Bagi melaksanakan 17 projek pengambilan semula berjumlah \$9,134,100.00 termasuk 13 projek dan harga rancangan \$185,806,527.00 yang dibutirkan dalam Rang Belanjawan Jabatan Perdana Menteri.

Sekianlah sahaja, secara ringkas yang dapat kaola terangkan mengenai tumpuan-tumpuan utama dan perkara-perkara keutamaan Jabatan Perdana Menteri dan jabatan-jabatan di bawahnya bagi Tahun Kewangan 2016/2017 ini.

Kaola juga ingin memaklumkan bahawa 5 jabatan di bawah Jabatan Perdana Menteri adalah jabatan-jabatan yang tertutup iaitu Biro Kawalan Narkotik, Biro Mencegah Rasuah, Jabatan Keselamatan Dalam Negeri, Pasukan Polis Diraja Brunei dan Jabatan Penyelidikan Brunei. Oleh sebab jabatan-jabatan ini berkaitan langsung dengan hal-ehwal strategik keselamatan negara, isu-isu yang akan dibincangkan mungkin perkara yang sensitif dan tidak bersesuaian untuk dibincangkan secara terbuka, maka kaola memohon pertimbangan Yang Berhormat

Pengerusi supaya bajet bagi jabatan-jabatan tersebut tidaklah perlu dibincangkan.

Sebelum mengakhiri, kaola ingin memaklumkan bahawa apa jua soalan dan kemusykilan yang dikemukakan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat di Dewan yang mulia ini, yang berkaitan dengan isu-isu Jabatan Perdana Menteri juga akan turut dijawab dan diterangkan oleh rakan-rakan sejawatan kaola Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Hal Ehwal Luar Negeri dan Perdagangan II (Kedua) dan Yang Berhormat Menteri Tenaga dan Perindustrian di Jabatan Perdana Menteri khasnya terhadap isu-isu jabatan yang di bawah tanggungjawab mereka.

Sekian, Wabillahi Taufik Walhidayah, Wassalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Terima kasih Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua). Adakah kedua-dua menteri di Jabatan Perdana Menteri yang lain untuk membuat mukadimahnyanya?

Yang Berhormat Menteri Tenaga (Energy) dan Perindustrian di Jabatan Perdana Menteri: Cukup sudah berangkali Yang Berhormat Pehin, penerangan dari Menteri Kewangan II (Kedua) sahaja.

Yang Berhormat Pengerusi: Jadi sekarang kita bukakan kepada Ahli-ahli

Yang Berhormat lain untuk memberikan pendapat atau memohonkan keterangan. Saya jemput sekarang Yang Berhormat Awang Haji Mohd. Shafiee bin Ahmad. Silakan Yang Berhormat.

Yang Berhormat Awang Haji Mohd. Shafiee bin Ahmad: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Oleh sebab Tajuk di bawah Jabatan Perdana Menteri dibahagi dua, kaola akan menyuarakan 2 Tajuk, iaitu SA01A - Jabatan Perdana Menteri dan Tajuk SA08A - Radio Televisyen Brunei:-

1. Kaola ingin menyuarakan Jabatan Perdana Menteri. Seperti mana yang kaola sampaikan pagi tadi bahawa Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam sungguh prihatin dalam memedulikan kesejahteraan rakyat. Dalam hubungan ini, kaola melihat bahawa peruntukan bagi Jabatan Perdana Menteri bagi Tahun Kewangan 2016/2017 kelihatan menurun.

Kaola maklum bahawa Jabatan Perdana Menteri mempunyai projek membantu membina rumah orang-orang daif di seluruh negara melalui *quickwin* selain Majlis Ugama Islam Brunei diseluruh negara. Di Daerah Belait anggaran 34 permohonan yang disokong oleh Jabatan Daerah Belait masih menunggu, walaupun sudah beberapa kali pihak Jabatan Perdana Menteri bersama dengan agensi-agensinya kerajaan yang lain membuat lawatan ke tapak-tapak

tanah permohonan-permohonan, namun setakat ini masih belum mendapat keputusan.

Kaola ingin bertanya dan mohon penjelasan:-

- i. Dari mana dan di mana sumber-sumber kewangan diperolehi bagi membantu membina rumah-rumah orang daif tersebut iaitu melalui *quickwin?*; dan
- ii. Dapatkah pihak Jabatan Perdana Menteri meneruskan projek tersebut, kalau tidak ada peruntukan khas disediakan, jika tidak apakah alternatif pihak Jabatan Perdana Menteri?

Untuk makluman, di Daerah Belait terdapat berek-berek kerajaan yang kosong yang tidak terpelihara dan terbiar begitu sahaja. Kaola mencadangkan berek-berek tersebut dibaik pulih, kemudian diserahkan untuk penempatan orang-orang daif di daerah tersebut. Langkah sedemikian ini, kaola rasa sekurang-kurangnya dapat membantu menjimatkan kos perbelanjaan kerajaan membina rumah-rumah yang berasingan. Selain itu, rumah-rumah kerajaan yang kosong di daerah tersebut dapat dimanfaatkan sepenuhnya; dan

2. Yang Berhormat Pengerusi, mengenai Radio Televisyen Brunei. Dalam pengamatan kaola, kaola

mendapati prestasi Radio Televisyen Brunei meningkat dari semasa ke semasa. Peningkatan tersebut adalah hasil gigih para pekerja atau kakitangan dalam menjalankan tugas dan tanggungjawab mereka selain peralatan-peralatan baharu yang dibekalkan. Oleh itu, warga kerja yang kreatif dan dedikasi yang memainkan peranan dalam kemajuan tersebut.

Persoalan yang akan kaola suarakan ini pernah kaola suarakan di Dewan yang mulia ini kira-kira lima tahun yang lalu tetapi terdapat kakitangan yang sudah berkhidmat lebih dari sepuluh tahun masih lagi dibayar menggunakan baucer. Kaola ingin minta penjelasan mengapa perkara tersebut berlaku? Mengapa kakitangan tersebut tidak diambil terus dikekalkan dalam jawatan mereka?

Sekian, Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Pehin suka untuk menjawab terus ataupun melihat soalan-soalan lain yang ditimbulkan? Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Salbiah binti Haji Sulaiman untuk mengemukakan soalan.

Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Salbiah binti Haji Sulaiman: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Terima kasih juga diucapkan kepada Yang Berhormat

Menteri di Jabatan Perdana Menteri atas mukadimah yang telah disampaikan. Kaola ada beberapa perkara hendak disampaikan:-

1. Baru-baru ini kaola terbaca dan tertarik dengan apa yang dilaporkan di media massa semasa Majlis Penutup *Executive Development Programme* yang ke-23 Yang Mulia Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri menyarankan betapa mustahaknya bagi pegawai-pegawai kanan untuk berani mengeluarkan pandangan dan cadangan demi pembangunan negara. Kaola memang bersetuju dan menyokong sepenuhnya pandangan tersebut. Kaola juga berpendapat jika budaya berani mengeluarkan pandangan dan cadangan dalam kalangan pegawai kanan dipraktikkan dari dahulu lagi sudah tentu kerajaan tidak memerlukan pengeluaran perbelanjaan kewangan yang begitu besar untuk mendapatkan perkhidmatan konsultan-konsultan asing yang kurang faham dengan keadaan budaya negara dan tidak mempunyai fakta-fakta mengenai negara kita. Berhubung dengan perkara ini, kaola ada 2 soalan:-

i. Dalam mengamalkan perbelanjaan berjimat cermat adakah kerajaan akan juga akan menamatkan perkhidmatan konsultan-konsultan asing yang menggunakan perkhidmatan besar kerajaan?; dan

ii. Kaola ingin bertanya apakah peranan Unit PENGGERAK Jabatan Perdana Menteri dalam membantu meningkatkan perkhidmatan Perkembangan ekonomi negara pada ketika negara sedang mengalami kemerosotan ekonomi?;

2. Mengenai perlindungan ke atas kanak-kanak. Kebelakangan ini selalu berlaku kejadian kebakaran rumah. Isu berhubung dengan kawalan perlindungan daripada kebakaran berpunca daripada api elektrik telah pun kaola timbulkan semasa sesi muzakarah bersama dengan Yang Berhormat Menteri Tenaga (*Energy*) dan Perindustrian di Jabatan Perdana Menteri. Alhamdulillah nampaknya Jabatan Elektrik mengambil langkah-langkah pengawalan seterusnya.

Di Dewan yang mulia ini, kaola ingin menimbulkan perkara yang lebih serius yang berkaitan dengan isu kebakaran rumah ini, iaitu berhubung perlindungan kepada kanak-kanak yang menjadi mangsa kebakaran. Isu ini tidak kaola tujukan khas kepada Jabatan Elektrik sahaja. Sejauh ini, kebakaran ke atas rumah telah menyebabkan berlakunya kematian kepada kanak-kanak dan terdapat juga kanak-kanak yang cedera dan menjadi cacat anggota. Keperluan untuk memberi perlindungan ke atas kanak-kanak bukan sahaja berikutan dari kejadian kebakaran terdapat juga kematian dari kejadian kemalangan jalan raya, penderaan dan kejadian mati

lemas bagi yang tinggal di Kampung Air.

Isu perlindungan ke atas kanak-kanak ini kaola tujukan kepada Jabatan Perdana Menteri kerana sejauh ini kaola melihat tidak ada satu kementerian yang bertanggungjawab sepenuhnya dalam perkara ini. Jika melihat *KPI* atau keutamaan dalam Kementerian Kebudayaan, Belia dan Sukan, walaupun mereka menjadi *custodian* kepada Perintah *Child and Young Persons Act*. Perintah ini tidak mengandungi siasatan ke atas kanak-kanak yang telah mati. Jika meneliti *KPI* Kementerian Kesihatan pula mereka juga tidak memberi keutamaan kepada perkara ini kecuali memberi perlindungan kepada kanak-kanak yang berumur 5 tahun ke bawah dari jangkitan penyakit. Jabatan Bomba dan Penyelamat pula hanya menumpukan menjalankan tugas mereka memadam api dan mencari punca kebakaran. Sementara itu, Pasukan Polis Diraja Brunei pula hanya akan menjalankan siasatan jika mendapat aduan yang jenayah telah berlaku ke atas kanak-kanak tersebut.

Dalam usaha kerajaan memberi perlindungan kepada kanak-kanak terutama apabila negara telah mengadaptasi *conventional right of the child* pada tahun 1965. Kaola ingin bertanya agensi manakah yang bertanggungjawab untuk menjalankan siasatan dan *review* ke atas kes-kes yang melibatkan kematian kepada kanak-kanak yang berpunca daripada kejadian-kejadian yang kaola sebutkan di atas.

Di sini kaola mencadangkan supaya di tubuhkan satu *central body* untuk menjalankan siasatan dan mengkoordinat semua agensi supaya memainkan peranan masing-masing. Sejauh ini kita selalu bertindak secara reaktif sebagai misalan apabila kanak-kanak sekolah mati berikutan kemalangan di kawasan sekolah, barulah kitani membuat jejantas atau membuat pagar. Apa yang di kehendaki ialah supaya tindakan yang dibuat bersifat proaktif.

Kaola fikir jika kerajaan menunjukkan keprihatinan yang serius ke atas setiap kes kemalangan kepada kanak-kanak kaola percaya kanak-kanak di negara ini akan mendapat perlindungan dari berlakunya kejadian yang sama pada masa hadapan. Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Terima kasih Yang Berhormat. Sekarang saya jemput Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin untuk memohon keizinan, iaitu sebab kaola membawa Biro Kawalan Narkotik tetapi tidaklah mengaitkan dengan perkara-perkara yang sensitif. Jadi ini hanya merupakan sesuatu pembaikan kepada Biro Kawalan Narkotik jadi kalau diizinkan oleh pihak yang berkenaan.

Yang Berhormat Pengerusi: Silakan.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit:

Terima kasih. Apa yang kaola ketahui program pemulihan di Pusat Al-Islah di negara ini adalah sama di peringkat residen. Tidak ada perbezaan sama ada kemasukan pertama kali atau berulang kali bagi residen yang telah berumur 50 tahun ke atas dengan residen yang muda.

Program Pembelajaran Kemahiran Vokasional Kelas Lanjutan, mengikuti peperiksaan 'O' Level, latihan memandu kelas 6, kemahiran baik pulih kenderaan dan kemahiran memasak memang satu program yang sangat baik tetapi oleh kerana faktor umur mungkin terlalu tipis untuk mendapatkan peluang pekerjaan.

Oleh itu, dengan melaksanakan program khusus seperti kerohanian, keagamaan dan kepimpinan kemahiran berdikari dalam bercucuk tanam, ternakan dan bertukang adalah program yang bersesuaian. Tetapi untuk merealisasikan program ini peruntukan dan sokongan daripada badan-badan dan persatuan-persatuan bukan kerajaan (*NGO*) sangat diperlukan untuk berkerjasama dan membantu mengawal kemasukan residen yang berulang kali ke Pusat Al-Islah. Hal ini bukannya dipertanggungjawabkan sepenuhnya kepada kerajaan iaitu bagi menyahut titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanah Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah ibni Al-Marhum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddin Sa'adul Khairi Waddien, Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam yang ke-31 tahun pada 23 Februari 2015 yang

banyak menyentuh isu keamanan dan keselamatan mengenai penyalahgunaan dadah.

Dalam titah tersebut, perkara ini tidak hanya tertumpu di atas bahu pegawai semata-mata malah ia perlu ada kerjasama daripada badan-badan persatuan-persatuan bukan kerajaan dan masyarakat sekeliling dalam sama-sama membantu membanteras najis dadah. Oleh itu, kaola cadangkan supaya Jabatan Perdana Menteri menerusi Biro Kawalan Narkotik berunding dengan badan-badan atau persatuan-persatuan *NGO* yang bersesuaian untuk mendapatkan kerjasama.

Seterusnya, kaola akan menyentuh mengenai Radio dan Televisyen Brunei. Radio dan Televisyen Brunei. Adalah suatu saluran penyebar maklumat yang paling berkesan. Ianya boleh berperanan untuk membantu pendidikan keusahawanan. Oleh itu, disarankan Radio Televisyen Brunei dapat menyiarkan juga program bersiri yang berunsur menggalakkan perusahaan. Misalannya seperti rancangan yang boleh dan berupaya dilaksanakan di rumah iaitu industri keluarga. Rancangan ini hendaklah yang menunjukkan proses pembuatannya dari awal iaitu mula mendapatkan sumber yang pertama hingga sampai ke pembungkusan (*packaging*) dan seterusnya pemasaran.

Sebagai contoh membuat peralatan keperluan dapur dan rumah tangga seperti alat kebersihan, bahan pencuci,

jus, sirap, bahan pengilat, herba, pemakanan, pertukangan, jahitan, ukiran dan lain-lain.

Seterusnya ialah berhubung dengan Jabatan Penerangan. Kaola tertarik dengan rancangan berbelanja dengan cara berhemah iaitu dengan mengurangkan perbelanjaan. Apakah kiranya dengan keadaan ekonomi sekarang Jabatan Penerangan mengurangkan pengeluaran Pelita Brunei dari 3 keluaran kepada 2 keluaran sahaja. Apa yang kita lihat sekarang ini berita yang dikeluarkan ada juga dikeluarkan di media-media yang lain iaitu Radio Televisyen Brunei, *Borneo Bulletin* dan Media Permata. Hanya menambah yang perlu ruangnya sedikit bagi mengisi berita yang penting tapi tidak membanyakkan kertas. Misalannya isi kandungannya yang berkualiti serta tambahan kepada ruangan penulisan Jawi dengan tujuan memartabatkan tulisan Jawi yang sekarang ini semakin kurang dan tidak digemari oleh orang ramai untuk membacanya.

Juga kalau diizinkan Pasukan Polis Diraja Brunei yang tidak juga menyentuh sensitiviti hanya untuk perbaikan. Pengawas Kejiranan nampaknya sekarang ini telah kembali bergerak setelah sekian lama sunyi sepi. Dengan adanya wujud Pengawas Kejiranan sekurang-kurangnya membantu pihak polis menjaga keamanan dan keselamatan mukim dan kampung seperti mana yang kita harapkan dalam Wawasan 2035, menjaga keamanan dan kesejahteraan.

Tugas meronda dijalankan bersama anggota polis dengan ahli kejiranan disambut baik. Memandangkan pengawas kejiranan ini nampak kumpulan yang sudah diiktiraf adalah dicadangkan supaya diadakan Peruntukan Khas yang bersesuaian diberikan seperti mana juga kumpulan MPM dan kampung yang mempunyai peruntukannya sendiri.

Yang Berhormat Menteri Tenaga (Energy) dan Perindustrian di Jabatan Perdana Menteri: Yang Berhormat Yang Di-Pertua itu yang kedua yang masa ini dibincangkan SA01A sampai SA12A dan SA15A adalah di peringkat yang kedua.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: Terima kasih setakat ini sahaja.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat tidak ada lagi pertanyaan.

Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit: Sebenarnya ada pertanyaan tetapi sudah diarahkan untuk berhenti.

Yang Berhormat Pengerusi: Kalau tidak ada pertanyaan lagi, maka saya mempersilakan Yang Berhormat Dato Paduka Awang Haji Abdullah bin Haji Mohd. Jaafar.

Yang Berhormat Dato Paduka Awang Haji Abdullah bin Haji Mohd. Jaafar: Terima kasih.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh. Yang

Berhormat Pengerusi dan Ahli-ahli Yang Berhormat:-

1. *Monetary Authority Brunei Darussalam*. Literasi Kewangan dan Kemudahan Kewangan *Financial Literacy* dan *Financial Access* adalah satu mekanisme yang efektif menangani isu kemiskinan dan juga menggalakkan pertumbuhan ekonomi sesebuah negara. Banci Kebangsaan (*National Survey*) mengenai pengetahuan perancangan kewangan telah didapati 34 peratus tidak mempunyai perancangan kewangan, 49 peratus tidak mempunyai penyimpanan yang aktif, 24 peratus memerlukan pinjaman kewangan bagi membiayai perbelanjaan harian dan 32 peratus tidak mengetahui kadar bunga kad kredit yang mereka gunakan. Sebanyak 1,521 isi keluarga terlibat dalam banci keluarga ini.

Mengikut *Monetary Authority Brunei Darussalam*, kerajaan sedang membuat strategi bagi membuat bagi mengatasi masalah kewangan yang dihadapi oleh orang perseorangan termasuk perbelanjaan yang berlebihan (*overspending*), berhutang (*indebtedness*), penipuan kewangan (*financial fraud*) dan tidak mempunyai budaya simpanan (*lack of saving culture*). Kaola berpendapat, perkara ini terjadi disebabkan kenaikan harga barang keperluan harian seperti kenaikan kadar bayaran elektrik, ikan, daging

dan barang-barang lain. Bagi pegawai dan kakitangan kerajaan, nilai gaji yang diterima pada masa ini adalah kecil jika dibandingkan dengan nilai gaji ketika perubahan gaji akhir pada tahun 1984 iaitu 30 tahun yang lalu.

Kaola ingin bertanya:-

- i. Apakah strategi-strategi yang sedang dirancang untuk mengatasi perkara ini?; dan
 - ii. Apakah faktor yang menyebabkan orang tidak mempunyai simpanan yang aktif dan juga golongan 24% yang memerlukan pinjaman kewangan bagi menyara kehidupan harian mereka?
2. Jawatankuasa - jawatankuasa kerajaan: Setiap Kementerian mempunyai lembaga dan juga jawatankuasa-jawatankuasa yang penting yang melibatkan kepentingan orang ramai. Sebagai contoh, Lembaga Bandaran, beberapa orang yang berkepentingan dan juga orang-orang yang mewakili orang ramai, dijadikan ahli kepada lembaga tersebut. Kaola nampak beberapa jawatankuasa peringkat negara tidak mempunyai keahlian yang mewakili orang ramai. Jawatankuasa-jawatankuasa yang kaola maksudkan adalah seperti:
 - i. Jawatankuasa Biasiswa Kementerian Pendidikan

dan Jawatankuasa Biasiswa Kementerian Hal Ehwal Ugama;

- ii. Jawatankuasa Pembangunan (*Development Committee*);
- iii. Jawatankuasa Perancangan (*Planning Committee*); dan
- iv. Jawatankuasa Perumahan (*Housing Committee*); dan beberapa jawatankuasa yang lain.

Dalam hal ini kaola sukacita mencadangkan jawatankuasa-jawatankuasa seperti di atas, keahliannya juga dikehendaki dimasukkan orang-orang awam yang mempunyai kepakaran dalam bidang-bidang dan orang yang profesional;

3. Penubuhan Badan Tenaga Kerja: Pengangguran di Negara Brunei Darussalam semakin ketara kebelakangan ini. Bukan sahaja di peringkat bawahan malah juga di peringkat ijazah pertama, sarjana dan doktor falsafah. Inisiatif dan perubahan untuk menyediakan kondisi dan probisnes termasuk penubuhan *Darussalam Enterprise (DARE)* adalah dipuji dan diperlukan untuk meningkatkan perekonomian negara dan menangani masalah pengangguran dalam jangka masa sederhana dan panjang (*medium dan long term*). Apakah pula langkah kementerian seterusnya bagi menangani permasalahan pengangguran pada masa terdekat

iaitu satu atau dua tahun ini, bagi memastikan graduan-graduan dan *school leavers* dapat mencari peluang bekerja. Kaola mencadangkan bagi kerajaan untuk menubuhkan badan tenaga kerja untuk merancang, mengurus keperluan tenaga kerja di Negara Brunei Darussalam bagi jangka pendek dan jangka panjang;

4. Bahagian Media dan Kabinet: Dalam Sesi Muzakarah Jabatan Perdana Menteri dengan Ahli-ahli Majlis Mesyuarat Negara pada tahun 2016 pada 29 Februari 2016 yang menyentuh peranan Bahagian Media dan Kabinet. Dalam catatan kaola nampaknya peranan Bahagian Media dan Kabinet tidak menyeluruh kerana pada pendapat kaola peranan terhadap kepada hal-hal dalam negeri. Kaola bercadang supaya peranan Bahagian Media dan Kabinet ini lebih luas merangkumi hal-hal mempromosi imej Brunei secara menyeluruh ke negara luar. Badan ini juga membetulkan persepsi orang-orang luar terhadap Brunei Darussalam seperti pemahaman Konsep Melayu Islam Baraja, pemahaman Undang-Undang Syariah dan lain-lain; dan
5. Di sini kaola jua akan membawa mengenai dengan Pasukan Polis Diraja Brunei, mengenai dengan Skim Pengawasan Kejiranan Kampung. Pada tahun 1984, Pasukan Polis Diraja Brunei telah menubuhkan Skim Pengawasan Kejiranan Kampung di Kampung

Madang, Berakas, Daerah Brunei Muara yang pertama, dan telah pun dilaratkan ke seluruh Negara Brunei Darussalam. Keahlian pengawasan kejrangan kampung adalah lebih kurang 12,000 orang sejak ditubuhkan. Tujuan utama penubuhan skim ini ialah memberi peluang kepada masyarakat untuk bertanggungjawab dan berkerja sama dengan Pasukan Polis Diraja Brunei dalam mencegah dan membanteras jenayah serta menjaga keharmonian Negara Brunei Darussalam.

Sejak penubuhannya Pengawasan Kejrangan Kampung, Pasukan Polis Diraja Brunei telah berjaya menurunkan kadar jenayah yang amat ketara serta berjaya mengeratkan silaturrahim dengan semua lapisan masyarakat di negara ini. Pada tahun 2014 Skim Pengawasan Kejrangan Kampung telah pun diaktifkan semula. Ini menyeluruhi keseluruhan negara secara berperingkat. Di Daerah Tutong, beberapa buah mukim pasukan Pengawasan Kejrangan Kampong ini belum lagi diaktifkan seperti Mukim Pekan Tutong, Mukim Keriam, Mukim Tanjung Maya, Mukim Rambai. Sehubungan dengan itu, kaola mohon supaya pihak Polis Diraja Brunei mengaktif semula pasukan Pengawasan Kejrangan Kampung bagi kawasan-kawasan yang belum lagi ditubuhkan pasukan Pengawasan Kejrangan kampung untuk memenuhi kehendak

masyarakat yang cintakan keamanan dan keharmonian negara.

- i. Apa yang ingin kaola tahu adakah kedudukan Ahli-ahli Pengawasan Kejrangan Kampung yang lama sama ada perkhidmatan dan keahlian mereka dikekalkan atau sebaliknya. Jika keahlian dan perkhidmatan mereka dimansuhkan dan ditamatkan, maka kaola bercadang Ahli-ahli Pengawasan Kejrangan Kampung yang terdahulu diberi sijil penghargaan untuk mengenangkan jasa bakti mereka; dan
- ii. Rondaan Siang dan Malam: Pasukan Polis Diraja Brunei telah memperkenalkan rondaan dengan menggunakan kenderaan di kawasan-kawasan yang tertentu, termasuk kawasan perkampungan untuk mencegah dan membantaras jenayah seperti mencegah kesalahan lalu lintas. Sistem perondaan siang dan malam menggunakan kenderaan adalah satu langkah yang amat wajar sekali gus memberi keyakinan kepada masyarakat dalam tugas harian mereka dan di samping itu meningkatkan lagi persepsi positif masyarakat terhadap Pasukan Polis Diraja Brunei. Dalam kesempatan ini, kaola dengan tulus ikhlas menyarankan supaya sistem rondaan siang dan malam

berkenderaan ini hendaklah dilaksanakan secara berterusan dan bukan secara bersekala.

Sekian, terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi:

Sekarang saya persilakan Yang Berhormat Awang Haji Sulaiman bin Haji Ahad.

Yang Berhormat Awang Haji Sulaiman bin Haji Ahad:

Terima kasih Yang Berhormat Pehin Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh dan salam sejahtera.

Yang Berhormat Pengerusi. Dewan majlis yang mulia ini kaola akan mengutarakan empat Tajuk dalam Jabatan Perdana Menteri.

Dalam Tajuk S01A - Jabatan Perdana Menteri. Yang Berhormat Pengerusi, tadi rakan saya, Yang Berhormat dari Daerah Belait, ada menimbulkan isu mengenai dengan bantuan bagi golongan daif, fakir dan miskin. Kaola akan menimbulkan isu mengenai bantuan perumahan bagi golongan daif, fakir dan miskin.

Pihak Jabatan Daerah Temburong selaku Urus Setia Kumpulan Kerja Penyiasat Bantuan Rumah bagi golongan Daif, Fakir dan Miskin bersama Ahli-ahli Majlis Ugama Islam Brunei, Jabatan Pembangunan Masyarakat (JAPEM) Jabatan Tanah, Jabatan Ukur dan Jabatan Kemajuan Perumahan

telah menghadapi sebanyak 77 permohonan kepada Jabatan Perdana Menteri bagi sebarang ketetapan mengenai bantuan perumahan tersebut Yang Berhormat Pengerusi setakat ini proses-proses bantuan perumahan bagi golongan daif, fakir dan miskin mengambil masa yang lama iaitu melebihi tempoh 6 bulan bahkan ada yang sampai bertahun-tahun lamanya.

Belum lagi membina rumah yang dijanjikan, sehingga kini dan sebarang ketetapan mengenainya belum dicapai. Soalan kaola bolehkah kaola tahu Tekad Pemedulian Orang Ramai (TPOR) yang diguna pakai oleh jawatankuasa bertindak untuk memproses permohonan yang kaola timbulkan tadi.

Dalam Tajuk SA04A - Biro Kawalan Narkotik kaola dengan izin jika mendapat pertimbangan dan kebenaran Yang Berhormat Pengerusi untuk kaola dapat dipertimbangkan dalam Tajuk ini kaola fikir ia tidak bersangkutan dengan perkara-perkara yang negatif. Lebih dahulu kaola mohon maaf dan pertimbangan Yang Berhormat Pengerusi dalam Tajuk ini jika ada hubung kait dengan agensi lain bagi memudahkan kaola mengutarakan dalam Tajuk ini.

Apa yang kaola maklum di pos-pos kawalan iaitu Pos Kawalan Hujung Jalan dan Pos Kawalan Labu belum ada tempat laluan khas bagi pemeriksaan kenderaan yang disyaki supaya terlindung daripada pandangan orang ramai. Sejauh ini kedudukan untuk memeriksa kenderaan yang disyaki

masih di laluan kenderaan orang ramai. Kaola mencadangkan dalam Dewan yang mulia ini supaya satu laluan khas bagi kenderaan yang disyaki untuk pemeriksaan pihak agensi berkenaan ini akan dapat mengelakkan daripada pandangan orang awam dari aspek sekuriti dan pengetahuan umum yang boleh mengakibatkan sebarang kesan negatif.

Dalam Tajuk SA08A - Radio Televisyen Brunei seperti mana yang kaola maklum mengenai cadangan dan rancangan jabatan yang berkenaan untuk membina bangunan RTB cawangan Daerah Temburong di tapak tanah yang disediakan terletak di Mukim Batu Apoi yang belum lagi dilaksanakan. Mengenai bangunan RTB yang ada pada masa ini terletak di Pusat Pekan Bangar telah mendapat perhatian pengunjung. Kaola telah beberapa kali melawat dan melihat keadaan stesen tersebut, berpendapat bangunan dan kawasan pejabat ini memerlukan kenaikan taraf dan pengubahsuaian yang bersesuaian.

Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin mengetahui status kedudukan perkara yang pernah ditimbulkan semasa mesyuarat yang lalu dan mencadangkan jika dapat dinaikkan taraf bangunan yang digunakan pada masa ini dalam aspek sekuriti dan keselesaan pekerja. Dalam Tajuk SA12A - Polis Diraja Brunei, Mukim Bokok adalah satu-satunya mukim yang belum terdapat pos polis memandangkan Pos Polis Mukim Bokok yang lama telah dirobuhkan kerana tidak selamat untuk didiami. Perkara ini pernah juga kaola

timbulkan 3 tahun yang lalu dalam persidangan majlis ini.

Pada pandangan kaola ia perlu dibina di mukim berkenaan sebagai menggantikan pos polis yang lama dengan mengambil kira peningkatan penduduk mukim berkenaan. Kaola juga mengambil maklum bahawa satu tapak pos polis ada disediakan di kawasan Perancangan Perumahan Negara Kampong Rataei, Mukim Bokok seluas 0.25 hektar yang telah dicadangkan oleh Jabatan Perancangan Bandar dan Desa.

Yang Berhormat Pengerusi. Kaola ingin bertanya mengenai status perkembangan pembinaan Pos Polis Mukim Bokok yang bahawa di tapak yang telah disediakan. Sekian Yang Berhormat Pengerusi. Assalamualaikum Warahmatullah Hiwabarakatuh.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-ahli Yang Berhormat, saya fikir ada baiknya kita berehat sebentar dan untuk itu saya tangguhkan dulu Mesyuarat Peringkat Jawatankuasa ini dan kita akan balik untuk bermesyuarat pada Majlis Mesyuarat Negara. Ahli-ahli Yang Berhormat saya cadangkan supaya mesyuarat kita tangguhkan selama 30 minit.

(Mesyuarat Jawatankuasa berehat sebentar)

(Mesyuarat disambung semula)

Yang Berhormat Yang Di-Pertua:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Assalamualaikum

Warahmatullah Hiwabarakatuh. Ahli-ahli Yang Berhormat Persidangan masih lagi membincangkan Rang Undang-Undang (2016) Perbekalan 2016/2017. Maka bagi membolehkan Rang Undang-Undang ini diteliti dan dibincangkan satu persatunya saya tangguhkan Persidangan Majlis Mesyuarat dan kita akan bersidang semula di peringkat Jawatankuasa.

(Majlis Mesyuarat Ditangguhkan)

(Mesyuarat Bersidang sebagai Jawatankuasa)

Ahli-ahli Yang Berhormat. Sekarang kita bersidang di peringkat Jawatankuasa dan kita masih lagi membincangkan Jabatan Perdana Menteri bagi Tajuk SA01A hingga Tajuk SA12A - Polis Diraja Brunei. Sebentar tadi mesyuarat ditangguhkan. Sebelum mesyuarat ditangguhkan seramai 5 orang Ahli Yang Berhormat telah membahaskan Tajuk-Tajuk di bawah Jabatan Perdana Menteri ini dan di hadapan saya masih lagi ada senarai Ahli-Ahli Yang Berhormat yang dilantik yang suka untuk bercakap mengenai Tajuk-Tajuk yang berkenaan.

Saya mempunyai keraguan mengenai sebagaimana yang telah pun diminta oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua) bahawa berapa Jabatan di bawah Jabatan Perdana Menteri yang disifatkan sebagai jabatan-jabatan sensitif. Jadi saya agak sukar untuk menentukan manakah Tajuk-Tajuk ataupun *frontier area* yang dikatakan

sensitif itu. Jadi, untuk tidak menjejaskan kedudukan *sensitivity* jabatan-jabatan yang berkenaan ada baiknya jabatan-jabatan yang berkenaan itu tidak kita bincangkan.

Yang Berhormat Menteri Tenaga (Energy) dan Perindustrian

di Jabatan Perdana Menteri: Yang Berhormat Pengerusi, kalau diizinkan seperti mana yang ditekankan oleh Yang Berhormat Pengerusi soalan daripada Yang Berhormat Temburong mengenai tentang laluan khas untuk operasi menangkap orang-orang yang membawa dadah. Barang ini sensitif kemudian ia akan mengakibatkan tentang rantai bukti *Change of evidence*. Sepatutnya perkara ini janganlah didiskusi secara terbuka disini Yang Berhormat Pengerusi, terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi:

Sekarang saya jemput Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Zasia binti Sirin, silakan.

Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Zasia binti Sirin:

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Sebenarnya saya ada 2 soalan:-

1. Mengenai pembekuan jawatan-jawatan yang telah dijelaskan dengan terperinci oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua). Jadi dengan penjelasan tersebut, mudah-mudahan bukan semua jawatan

yang dibekukan dan masih ada peluang-peluang pekerjaan yang disediakan akan memberi kelegaan kepada pencari-pencari pekerjaan dan juga kepada warga perkhidmatan awam untuk terus maju dan bersemangat memberikan perkhidmatan mereka kerana tidak dapat disangkal bahawa bagi warga perkhidmatan awam, kenaikan pangkat adalah harapan dan merupakan salah satu motivasi di samping bekerja lillahi ta'ala; dan

2. Soalan kedua yang menjadi soalan pertama, apa yang akan saya timbulkan ini agak terkeluar daripada peruntukan tetapi masih berkait rapat dengan sektor awam aspek produktiviti dan kebajikan warga perkhidmatan awam terutama pegawai dan kakitangan wanita.

Saya ingin mencadangkan supaya Jabatan Perkhidmatan Awam dapat memikirkan untuk mengadakan atau menyediakan tempat atau bilik khas yang bersesuaian di jabatan-jabatan kerajaan untuk dijadikan penjagaan anak-anak damit bagi memudahkan ibu-ibu dalam kalangan kakitangan dan pegawai wanita yang mempunyai anak-anak damit yang masih memerlukan penyusuan susu ibu dan sudah setentunya diberikan suatu tempoh yang bersesuaian atau untuk sementara waktu sahaja.

Hal ini bukan sahaja memberikan keselesaan atau ketenangan ibu-ibu berkenaan tetapi lebih jauh lagi

dapat memberi kesan dari aspek produktiviti kerja mereka, mengurangkan waktu keluar masuk pejabat dan prestasi kerja di jabatan juga akan meningkat maju dan satu lagi dapat menyelesaikan satu masalah iaitu untuk mendapatkan pembantu rumah yang sekarang ini bukan sahaja payah untuk mencari calon kemudian bayaran yang mahal dan kadang-kadang ada yang mengalami kes-kes penipuan, apatah lagi dalam keadaan sekarang ini kegawatan ekonomi. Jadi saya harap cadangan ini akan dapat dipertimbangkan oleh pihak-pihak yang berkenaan. Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi:

Sekarang saya jemput Yang Berhormat Awang Haji Gapor @Haji Md. Daud bin Karim.

Yang Berhormat Awang Haji Gapor @ Haji Md. Daud bin Karim:

Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Yang Berhormat Pengerusi, Ahli-ahli Yang Berhormat, Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh dan salam sejahtera.

Yang Berhormat Pengerusi, soalan kaola kepada Tajuk SA12A - Polis Diraja Brunei. Kaola ingin mengetahui perkembangan berhubung dengan pembinaan pos polis.

Yang Berhormat Pengerusi:

Ahli Yang Berhormat, saya telah pun tadi menyatakan bahawa oleh sebab adalah sangat sukar bagi kita di dalam majlis ini

untuk menentukan mana yang sensitif ataupun mana yang tidak sensitive, maka ada baiknya Tajuk-Tajuk berkenaan dengan jabatan-jabatan yang disebutkan oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri tadi sebagai jabatan-jabatan sensitif tidak dibincangkan dalam Majlis ini.

Yang Berhormat Awang Haji Gapor @ Haji Md. Daud bin Karim: Kaola tarik balik soalan kaola. Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Ada soalan lain lagi Ahli Yang Berhormat?

Yang Berhormat Awang Haji Gapor @ Haji Md. Daud bin Karim: Tidak ada Yang Berhormat Pengerusi, itu saja soalan kaola.

Yang Berhormat Pengerusi: Terima kasih. Sekarang saya jemput ataupun saya persilakan Yang Berhormat Awang Haji Jumat bin Akim.

Yang Berhormat Awang Haji Jumat bin Akim: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Soalan kaola tujukan kepada Jabatan Perdana Menteri sebanyak 3 soalan:

1. Negara kita Negara Brunei Darussalam telah menjadi ahli pertumbuhan serantau antarabangsa seperti *BIMP-EAGA*, *ASEAN*, *APEC* dan *TPP*. Saya ingin bertanya, berapa peratuskah kejayaan yang telah dicapai khususnya dalam bidang urus niaga bagi kepentingan kerajaan dan swasta?;

2. Pertumbuhan yang manakah yang banyak menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi bagi negara kita?; dan
3. Apakah persediaan kita setelah kita menjadi Ahli *TPP* yang telah dianggotai oleh 12 buah negara dan apakah pengisian Negara Brunei Darussalam untuk bersaing dengan gergasi ekonomi dunia seperti China, Amerika Syarikat dan lain-lain negara ahli?.

Yang Berhormat Pengerusi, perumahan bagi saudara-saudara baharu Kampung Bebuluh. Bilangan saudara-saudara baharu Kampong Bebuluh kian bertambah dari setahun ke setahun. Ini menunjukkan mereka telah mendapat hidayah daripada Allah Subhanahu Wata'ala serta usaha gigih gerakan Pusat Dakwah Islamiah dalam usaha memberikan dakwah yang berkesan dan juga peranan yang dimainkan oleh ketua kampung dan pemimpin masyarakat dalam memberikan contoh teladan yang baik serta peranan umat Islam di mukim berkenaan.

Antara pemangkin yang amat berkesan pemedulian pihak Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dalam menyediakan infrastruktur yang lebih selesa seperti jalan penghubung, sekolah, balai ibadat, dewan serbaguna di samping kemudahan-kemudahan yang lain.

Yang Berhormat Pengerusi, dicadangkan agar pihak kerajaan melalui Skim Perumahan akan dapat menyediakan tapak perumahan khusus bagi saudara-saudara baharu ini di Kampung Bebuluh dan sekitarnya. Dengan adanya skim ini, saudara-saudara baharu berkenaan akan dapat tinggal di Kampung Bebuluh dan meneruskan kehidupan mereka di halaman sendiri.

Melalui skim ini mereka akan menjadi satu entiti masyarakat yang bersatu padu dan menjadi mercu tanda bahawa saudara-saudara baharu mempunyai pencapaian khusus yang disediakan oleh kerajaan melalui Skim Perumahan. Kampung Bebuluh memang menjadi lokasi lawatan pengunjung dalam dan luar negeri kerana etnik ini kaya dengan budaya dan perusahan tradisi yang sangat menarik.

Melalui penempatan ini, ia akan menjadi mercu tanda dakwah berkembang dengan pesatnya dan pengunjung akan dapat melihat perumahan saudara-saudara baharu lebih tersusun dan selesa. Perkara ini amat penting bagi menjelamai kawasan yang kaya dengan flora dan fauna yang bernilai tinggi di samping sebagai benteng mengukuhkan keselamatan sempadan dengan negara-negara jiran.

Yang terakhir Yang Berhormat Pengerusi, aktiviti penyeludupan barang-barang subsidi kerajaan perlu diawasi dan diberikan perhatian yang serius seperti minyak, gas, gula dan minyak diesel. Kegiatan penyeludupan ini selalunya akan berlaku di beberapa

kawasan yang berdekatan dengan sempadan dengan negara jiran.

Oleh yang demikian, adalah perlu mencari mekanisme bagaimana untuk mencegah kegiatan berkenaan. Sudah tiba masanya kementerian berkenaan mencari kaedah baharu bagi memberikan subsidi yang bersesuaian kepada rakyat dan penduduk yang berkelayakan.

Menurut kenyataan Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua) dalam membentangkan Peruntukan Belanjawan Negara pagi tadi, kita telah mendengar Yang Berhormat menyentuh perkara ini subsidi dan cara pemberiannya, maka kerana itu Yang Berhormat Pengerusi sudah tiba masanya perkara ini akan dapat dibuat penilaian yang berpatutan agar hajat Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam memberikan subsidi ini akan sampai kepada sasaran iaitu bagi keperluan golongan-golongan yang berpendapatan rendah. Sekian sahaja. Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi:

Sekarang saya persilakan Yang Berhormat Awang Haji Yusof bin Haji Dulamin.

Yang Berhormat Awang Haji Yusof bin Haji Dulamin: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Oleh sebab kaola akan bercakap mengenai Pasukan Polis

Diraja Brunei yang diiktirafkan sebagai satu jabatan yang sensitif, maka, kaola menarik diri daripada meneruskannya. Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Maharaja Kerna Dato Paduka Seri Awang Haji Yaakub bin Pehin Orang Kaya Maharaja Diraja Dato Paduka Awang Haji Zainal. Silakan Yang Berhormat.

Yang Berhormat Pehin Orang Kaya Maharaja Kerna Dato Paduka Seri Awang Haji Yaakub bin Pehin Orang Kaya Maharaja Diraja Dato Paduka Awang Haji Zainal: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Kaola akan hanya bercakap mengenai dua perkara yang ditujukan kepada Jabatan Perdana Menteri dan Jabatan Penerangan:-

1. Lagu Kebangsaan dan Bendera Negara merupakan lambang dan simbol rasmi serta identiti sesuatu bangsa dan negara. Termasuklah negara kita Brunei Darussalam dengan Lagu Kebangsaannya "Allah Peliharakan Sultan". Ia menjadi lambang perpaduan dan kedaulatan bangsa, agama dan negara. Lagu Kebangsaan "Allah Peliharakan Sultan merupakan sebuah Lagu Kebangsaan yang perlu dihayati kerana filosofi bangsa jelas tergambar dalam lagu ini. Penghormatan tidak hanya setakat mengetahui tatacara menyanyikan Lagu Kebangsaan dan menaikkibarkan bendera negara,

bahkan mesej yang terkandung di dalamnya hendaklah dihayati. Secara praktikalnya menyanyikan Lagu Kebangsaan dan mengibarkan Bendera Negara dapat menimbulkan dan menaikkan semangat kenegaraan dan kesedaran hidup berbangsa sebagai negara Melayu Islam Beraja (MIB) yang berdaulat ini.

Pada akhir tahun 40-an, dua orang anak muda Melayu Brunei telah mendapat ilham ke arah suatu pemikiran bahawa negeri Brunei pada masa itu yang tercinta patut memiliki ataupun mempunyai Lagu Kebangsaannya sendiri. Mereka yang dimaksudkan itu ialah Pengiran Mohd. Yusuf bin Pengiran Haji Abdul Rahim yang menggunakan nama samaran Yura Halim. Sekarang dikenali Yang Amat Mulia Pengiran Setia Negara (Dr.) Pengiran Haji Mohd. Yusuf bin Pengiran Haji Abdul Rahim dan Allahyarham Haji Awang Besar bin Sagap.

Maka, terciptalah Lagu Kebangsaan Brunei "Allah Peliharakan Sultan" yang liriknya atau seni katanya ditulis oleh Yang Amat Mulia Pengiran Setia Negara (Dr.) Pengiran Haji Mohd Yusuf bin Pengiran Haji Abdul Rahim dan muziknya digubah oleh Allahyarham Haji Awang Besar bin Sagap pada tahun 1947.

Pada tahun 1955, lagu "Allah Peliharakan Sultan" telah diakui secara rasmi sebagai Lagu

Kebangsaan Negara Brunei Darussalam, selepas Al-Marhum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien, Sultan Brunei yang Ke-28 yang dimahkotakan sebagai Sultan pada tahun 1950 dan sehingga kini ianya dikumandangkan pada acara-acara rasmi dalam dan luar negara.

Lagu "Allah Peliharakan Sultan" Negara Brunei Darussalam, mempunyai ciri-cirinya yang unik dan tersendiri. Ia merupakan permohonan kepada Allah Subhanahu Wata'ala akan kesejahteraan negara dan pernyataan taat setia kepada Raja.

Seyogialah kita sebagai rakyat dan penduduk yang bernaung di bawah panji-panji Negara Brunei Darussalam menghayati isi kandungan Lagu Kebangsaan kita dan menghormatinya sebagaimana selayaknya. Sehingga kini Lagu Kebangsaan Negara Brunei Darussalam sering dinyanyikan atau diperdengarkan di segenap pelosok negara pada majlis-majlis atau acara rasmi kerajaan. Namun jauh daripada itu, Lagu Kebangsaan Negara Brunei Darussalam "Allah Peliharakan Sultan" ini juga turut dinyanyikan di arena dunia antarabangsa dalam pelbagai acara majlis rasmi yang bersifat kenegaraan.

Sehubungan dengan perkara itu, bagi menghargai dan mengenang jasa bakti kedua-dua warga ini yang

berusaha ke arah memertabatkan bangsa, agama, negara dan raja kita, ke mata dunia antarabangsa, kedua-dua mereka ini secara tidak langsung, telah meletakkan Negara Brunei Darussalam setaraf dengan negara-negara lain.

Dengan berkumandangnya lagu "Allah Peliharakan Sultan" di seluruh dunia, maka saya dengan ikhlas mengusulkan kepada pihak yang berkenaan untuk memikirkan apa jua pengiktirafan yang selayaknya kepada mereka termasuklah sejumlah wang sebagai hadiah kepada Yang Amat Mulia Pengiran Setia Negara (Dr.) Pengiran Haji Mohd. Yusuf bin Pengiran Haji Abdul Rahim dan kepada ahli waris Allahyarham Haji Awang Besar bin Sagap, sebagai tanda penghargaan serta bagi mengenang jasa mereka. Itulah Yang Berhormat Pengerusi, perkara pertama kaola tujukan di dalam Dewan yang mulia ini; dan

2. Dalam keadaan dunia tanpa sempadan pada masa ini, negara kita tidak terkecuali daripada mendapat penelitian dan perhatian dunia luar melalui saluran-saluran dan corong media.

Beberapa kenyataan berkaitan dasar dan hal ehwal dalam negara kita telah mendapat perhatian kurang positif dan berbaur kritikan daripada pihak luar dan media antarabangsa. Sebagai contoh, beberapa kenyataan daripada titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang

Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dan laporan yang termuat dalam akhbar-akhbar tempatan telah mendapat liputan meluas dari media luar dan pihak antarabangsa.

Kebanyakan liputan tersebut merupakan kritikan dan pandangan negatif yang pada pendapat kaola bersumber daripada mereka yang kurang memahami akan konteks sosiobudaya dan amalan negara kita.

Satu lagi kenyataan yang dipetik daripada laporan akhbar tempatan mengenai perayaan agama di negara ini, yang diambil daripada petikan khutbah Jumaat telah mendapat liputan media di negara jiran dan antarabangsa. Kebanyakan liputan tersebut kritikan kepada Raja dan negara yang ditohmahkan sebagai tidak toleran terhadap agama-agama lain di negara ini.

Bagi rakyat dan penduduk yang bermastautin di negara ini, tahu dan faham bahawa negara kita ini mengamalkan sikap hormat-menghormati agama dan kepercayaan yang dianuti oleh bangsa lain dan kebebasan mengamalkan agama dan kepercayaan tersebut termaktub dalam undang-undang kita, Undang-Undang Negara Brunei Darussalam. Apa yang kita kesali ialah tanggapan yang salah dan manipulasi sesetengah pihak melalui media luar telah memutarbelitkan intipati nasihat khutbah Jumaat tersebut yang ditujukan sebagai peringatan kepada orang beragama Islam sahaja di negara ini.

Saya terharu kerana adanya beberapa pihak luar telah mengeluarkan kenyataan melalui media antaranya, seorang pegawai bertaraf menteri di negara jiran yang membuat kenyataan menyarankan media dan pihak tertentu di negara tersebut agar tidak terburu-buru mengkritik tanpa mendapatkan penjelasan yang sebenar. Saya mengucapkan berbanyak terima kasih kepada menteri tersebut atas kenyataan yang beliau berikan itu.

Kaola berpendapat kita seharusnya lebih berhak dan lebih wajar untuk membuat kenyataan yang sama melalui saluran-saluran kerajaan yang berkenaan bagi memberikan penjelasan yang sebenarnya dan membetulkan mana-mana jua kekeliruan dari semua pihak dan media luar mengenai apa jua kenyataan dan laporan berkaitan dengan kedaulatan raja dan negara kita.

Sebagai negara Melayu Islam Beraja, negara kita mengamalkan polisi bersahabat dengan negara luar, saling menghormati dan tidak campur tangan dalam hal-ehwal negara lain. Sebagai negara yang merdeka lagi berdaulat, kita berhak dan perlu untuk mempertahankan kedaulatan dan maruah raja dan negara. Kita sepatutnya mengeluarkan kenyataan rasmi untuk membetulkan dan memberikan penjelasan pada kekeliruan dari laporan dan kenyataan yang dibuat oleh pihak luar negara dan media-media asing.

Maka saya berpendapat, pihak jabatan yang berkenaan seperti Jabatan

Penerangan dan Kementerian Hal Ehwal Luar Negeri dan Perdagangan sebagai suara-suara rasmi kerajaan untuk mengambil langkah-langkah yang selayaknya seperti mengeluarkan kenyataan rasmi melalui *mission* luar negara kita untuk dijadikan kenyataan rasmi kerajaan terhadap satu-satu isu yang berkepentingan dan seterusnya menjelaskan pendirian dan keadaan sebenar di sebalik berita yang telah dilaporkan.

Sekian sahaja Yang Berhormat Pengerusi daripada kaola. Terima kasih, Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh.

Yang Berhormat Pengerusi: Yang Berhormat Awang Haji A. Ahmad bin Husain.

Yang Berhormat Awang Haji A. Ahmad bin Husain: Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh. Kaola hanya akan bercakap sedikit mengucapkan terima kasih kepada Jabatan Tenaga dan Perindustrian yang telah menyelesaikan permohonan kaola beberapa tahun yang lalu iaitu mendirikan Pondok Polis Kampung Perpindahan Berakas. Syukur alhamdulillah, pondok polis telah ada dibuat di sana dan telah dirasmikan oleh Pesuruhjaya Polis. Mudah-mudahan akan dapat digunakan dengan baik, maka pihak Jabatan Tenaga dan Perindustrian terlepaslah dari pantun:-

*Makan pinang sambil berdikir,
Fikir datang dari Makassar,
Barang siapa berjanji mungkir,
Akan dituntut di Padang Mahsyar.*

Maka terlepaslah menteri yang berkenaan daripada dituntut di Padang Mahsyar.

Sebenarnya RTB adalah satu pengelolaan yang bagus, pendedahan kepada adat, budaya dan lain-lainnya. Kaola menyeru supaya pihak RTB akan menyediakan rancangan-rancangan yang mendedahkan adat dan budaya negara dengan sebaik-baiknya. Mudah-mudahan dari pendedahan televisyen itu akan dilihat oleh rakyat bahawa inilah adat dan budaya Brunei yang sebenar-benarnya termasuklah lagu-lagu asli yang dipunyai oleh orang Brunei sendiri. Dari lagu-lagu asli itu akan kita pilih manakah satu lagu bangsa negara.

Dalam lagu Brunei, pihak kaola ada hampir 20 buah, maka kita memilih satu lagu asli yang dihidangkan sebagai lagu negara. Misalnya kita ke Malaysia, apakah lagu kamu di Malaysia? Maka kita mulakanlah mengeluarkan lagu asli sama ada Adai-Adai dan sebagainya kerana Negara Malaysia itu mempunyai lagu asli masing-masing umpamanya di Negeri Melaka dengan lagu Dondang Sayang; Pulau Pinang dengan lagu Boria dan ada lagi satu yang popular iaitu Dikir Barat. Kalau mereka ada mendedahkan perkara ini, kita juga ada. Begitulah hendaknya dan mudah-mudahan akan dilaksanakan kerana perkara ini banyak hubungan dengan penerangan, budaya dan siapa-siapa

untuk menjayakan perkara ini. Mudah-mudahan dari perkataan kaola tadi itu akan dapat difahamkan dan dilaksanakan dengan sebaiknya.

Demikianlah Yang Berhormat Pengerusi. Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh.

Yang Berhormat Pengerusi: Terima kasih Yang Berhormat. Akhirnya saya persilakan Yang Berhormat Orang Kaya Jaya Putera Dato Paduka Awang Haji Muhammad Taha bin Abd. Rauf.

Yang Berhormat Orang Kaya Jaya Putera Dato Paduka Awang Haji Muhammad Taha bin Abd. Rauf: Terima kasih. بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh.

Yang Berhormat Pengerusi, kaola agak tertarik membahas peruntukan RTB ini mengenai SA08A - Radio Televisyen Brunei yang berperanan menyampaikan apa jua keperluan kerajaan dengan rakyat terutama sekali berita-berita dalam negeri begitu juga berita luar negeri untuk pengetahuan rakyat yang termasuk hiburan dan sebagainya.

Yang Berhormat Pengerusi, apa yang kaola timbulkan dalam Dewan yang mulia ini, antaranya satu iklan penggunaan telefon bimbit semasa memandu kereta melalui iklan ini kaola berpendapat tidaklah sesuai didedahkan kerana telefon tersebut jatuh keluar dan pemandu kereta berkenaan terkejut disebabkan ada halangan di hadapannya.

Yang Berhormat Pengerusi, berdasarkan dari apa yang kaola lihat semasa menonton televisyen, apa jualah kiranya seseorang pemandu kereta yang sedang menggunakan telefon bimbit supaya berhenti di bahu jalan dengan menyalakan lampu keselamatan.

Yang Berhormat Pengerusi, dengan mengambil kira supaya mengelakkan sesuatu kemalangan kedua-dua pihak semasa memandu di jalan raya yang mana menggunakan telefon bimbit tadi agar pemandu lain tidak terjejas di jalan raya yang berkenaan. Sekian, terima kasih.

Yang Berhormat Pengerusi: Terima kasih, Ahli-ahli Yang Berhormat atas pertanyaan-pertanyaan dan kenyataan-kenyataan yang diberikan. Sekarang saya mempersilakan Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua) untuk memberikan jawapannya atau masih menunggu soalan-soalan yang lain?

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Kewangan II (Kedua): Terima kasih Yang Berhormat Pengerusi. Kaola hanya akan menjawab beberapa soalan tadi yang bersangkutan paut dengan tanggungjawab kaola. Salah satunya ialah mengenai soalan daripada Yang Berhormat Awang Haji Mohd. Shafiee bin Haji Ahmad mengenai pembiayaan Projek Bantuan Rumah Bagi Golongan Yang Berkeperluan.

Sebenarnya, projek ini dibiayai sepenuhnya oleh Majlis Ugama Islam

Brunei melalui Kumpulan Wang Zakat sebanyak \$35 juta dengan penyediaan infrastruktur seperti jalan raya, air dan elektrik disediakan oleh Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam.

Projek Bantuan Pembinaan Rumah bagi golongan daif, fakir dan miskin ini sebagai manifestasi Kerajaan Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam dalam memedulikan kesejahteraan kebajikan rakyat dan penduduk di negara ini khususnya bagi golongan daif, fakir dan miskin yang memerlukan bantuan bagi memberikan mereka kehidupan yang selesa dan sempurna.

Projek Bantuan Perumahan ini merupakan projek yang diusahakan oleh beberapa buah agensi kerajaan termasuk Jabatan Perdana Menteri, Kementerian Pembangunan, Kementerian Hal Ehwal Ugama, Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri dan juga Kementerian Kebudayaan, Belia dan Sukan.

Alhamdulillah, setakat ini seramai 185 pemohon telah dikenal pasti berkelayakan untuk dihulurkan bantuan pembinaan rumah di bawah projek pembinaan ini. Pada tahun 2015, 18 buah rumah telah pun siap dibina di bawah projek ini dan diserahkan kepada penerima rumah bantuan.

Setakat ini sebanyak 89 buah rumah yang telah pun diserahkan kepada

penerima-penerima di bawah Projek Bantuan Pembinaan Rumah ini termasuklah 12 buah rumah yang dibaik pulih. Ini termasuklah 12 buah rumah di Kuala Belait dan 20 buah rumah di Daerah Temburong.

Sementara itu, 12 buah rumah bantuan juga telah selesai dibina pada bulan Januari 2016. Rumah-rumah ini adalah rumah bantuan di peringkat 2 di tapak berkelompok Kampung Tagap, Jerudong. Insya-Allah, penyerahan rumah-rumah ini akan dibuat dalam waktu terdekat sebaik sahaja pihak MUIB menyerahkan senarai pemohon yang akan mendiami rumah tersebut.

Pada masa ini, pembinaan 30 buah rumah bantuan di keempat daerah juga sedang berjalan dan juga pembinaan rumah-rumah bantuan ini adalah pemohon-pemohon yang tersenarai dalam permohonan segera. Ini termasuklah 4 buah di Daerah Belait dan 2 buah di Daerah Temburong. Jawatankuasa bertindak projek juga telah menghadapi 32 permohonan yang telah disokong oleh MUIB kepada pihak Jabatan Kerja Raya bagi proses tawaran pembinaan rumah-rumah bantuan.

Dalam perkara ini, 13 dari 32 nama yang disokong adalah bagi pembinaan rumah-rumah bantuan kepada penerima-penerima yang dikategorikan sebagai penerima yang diberikan keutamaan dan 19 orang yang tersenarai lagi adalah bagi pembinaan rumah bantuan di bawah Projek Fasa II Pakej II.

Sebahagian lagi, permohonan ada yang telah selesai melalui proses tawaran dan telah dihadapkan ke pihak MUIB untuk sokongan tawaran dan seterusnya penyediaan peruntukan bagi pembinaan rumah-rumah bantuan.

Manakala mengenai kedudukan berek-berek terbiar Daerah Belait untuk penempatan kepada golongan-golongan yang berkeperluan. Sukacita dikongsikan di sini bahawa pihak kerajaan melalui usaha sama pelbagai agensi termasuk Jabatan Daerah Belait, Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri telah pun mengusahakan menggunakan berek-berek berkenaan sebagai tempat penempatan bagi golongan-golongan yang berkeperluan. Dalam hal ini, usaha-usaha membaik pulih berek-berek berkenaan hanya akan dibuat setelah pihak-pihak berkenaan mengenal pasti mereka yang akan ditempatkan di berek berkenaan mengikut kriteria kelayakan yang disahkan oleh pihak yang berkepentingan.

Mengenai soalan Yang Berhormat Awang Haji Sulaiman bin Haji Ahad iaitu proses permohonan rumah bantuan golongan daif. Untuk makluman, bagi melaksanakan projek ini, beberapa jawatankuasa telah ditubuhkan melibatkan beberapa agensi termasuklah daripada Jabatan Perdana Menteri, Kementerian Hal Ehwal Ugama, Kementerian Kebudayaan, Belia dan Sukan dan Kementerian Pembangunan dan satu kumpulan kerja iaitu:-

1. Jawatankuasa Pengesahan Bantuan Perumahan dalam

menangani isu yang dipengaruhi oleh kemiskinan. Yang antara lain bertujuan menilai dan mengesahkan bantuan yang dihulurkan, memenuhi syarat-syarat yang diperlukan melalui kutipan-kutipan wang zakat mengikut hukum syarak;

2. Jawatankuasa Bertindak Penyediaan Pembinaan Perumahan Bantuan yang bertujuan antara lain untuk menentukan kedudukan tapak-tapak tanah dan memproses pemberian rumah bagi pemohon yang tidak memiliki tanah atau pemohon yang mempunyai tanah yang bermasalah; dan
3. Kumpulan Kerja Penyiasatan Bantuan Perumahan Golongan Daif, Fakir dan Miskin yang bertujuan untuk menyelaraskan dan menyediakan laporan senarai permohonan bantuan perumahan golongan daif, fakir dan miskin seluruh Negara Brunei Darussalam dan membuat siasatan dan lawatan serta laporan terperinci mengenai latar belakang, butir-butir dan kedudukan tanah permohonan bantuan perumahan.

Jadi dalam hal ini, proses-proses ini sememangnya panjang dan memerlukan satu jangka masa untuk meneliti dan menilai kelayakan yang berkaitan dengan penyediaan perumahan bantuan berkenaan.

Izinkan jua kaola menjawab beberapa soalan yang dikemukakan oleh Yang

Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Salbiah tadi iaitu mengenai perkhidmatan konsultan asing dan jua apa peranan dan penggerak dalam meningkatkan ekonomi negara. Terima kasih jua atas saranan-saranan Yang Berhormat Datin Paduka Dayang Hajah Salbiah itu.

Mengenai isu menamatkan perkhidmatan konsultan asing di kementerian dan jabatan-jabatan kerajaan ini, sebagaimana yang telah disarankan oleh Yang Berhormat Datin Paduka tadi iaitu untuk menjimatkan perbelanjaan kerajaan.

Pada menjawabnya, pengambilan dan pelantikan konsultan yang dibuat oleh kementerian mengikut projek masing-masing. Khidmat konsultan bagi sesuatu projek hanya dibuat jika ia benar-benar diperlukan seperti pihak kerajaan tidak mempunyai kepakaran dan kemampuannya sendiri. Ini sebenarnya adalah untuk menjimatkan perbelanjaan kerajaan dalam memastikan kejayaan projek dan jua tiada pembaziran perbelanjaan semasa projek berlaku. Khidmat konsultan akan dapat dikurangkan atau ditamatkan jika pembangunan modal insan sektor awam dapat menghasilkan pakar-pakar yang diperlukan untuk menjayakan pelbagai projek kerajaan. Perkara ini salah satu inisiatif yang terdapat dalam rangka kerja perkhidmatan awam yang telah pun saya sentuh dalam pembentangan kertas kerja pada pagi tadi.

Yang Berhormat Pengerusi. Sekarang kaola ingin memperjelaskan mengenai

peranan PENGGERAK. Seperti mana jua yang dinyatakan dalam titah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Paduka Seri Baginda Sultan Haji Hassanal Bolkiah Mu'izzaddin Waddaulah ibni Al-Marhum Sultan Haji Omar 'Ali Saifuddien Sa'adul Khairi Waddien, Sultan dan Yang Di-Pertuan Negara Brunei Darussalam sempena Istiadat Pembukaan Rasmi Mesyuarat Pertama dari Musim Permesyuaratan Ke Sepuluh Majlis Mesyuarat Negara Tahun 2014 pada hari Khamis 6 Mac 2014.

PENGGERAK berperanan bagi mengenal pasti bidang-bidang utama yang perlu dilaksanakan oleh kerajaan melalui agensi-agensi tertentu. Ia juga akan bekerjasama dengan agensi-agensi tersebut dalam merangka perancangan, memantau pelaksanaan dan juga menawarkan khidmat nasihat serta bantuan dari semasa ke semasa. Dari segi ekonomi, PENGGERAK sedang memantau petunjuk-petunjuk *index Ease of Doing Business* di bawah Bank Dunia merangkumi *starting a business, dealing with construction permit, getting electricity, registering property, getting credit, protecting minority investors, bank taxes, trading across borders, imposing contract* dan *resolving insolvency*.

PENGGERAK juga sedang melihat isu-isu lain yang berkaitan dalam menambah baik persekitaran, perniagaan seperti buruh dan persijilan halal. Ini bermaksud PENGGERAK dan agensi-agensi berkenaan sentiasa mengambil kira kitaran hayat atau pun *life cycle* sesebuah perniagaan semasa memperkenalkan pembaharuan dalam

menyediakan persekitaran yang mesra perniagaan dan kondusif bagi peniaga-peniaga tempatan dan luar negara. Ini akan dapat secara langsung membangun usahawan-usahawan tempatan serta menarik Pelabur Langsung Asing.

Satu lagi bidang keutamaan PENGGERAK adalah pembangunan perusahaan kecil dan sederhana. Usaha-usaha yang telah dilakukan menghasilkan penubuhan satu badan khas yang akan berperanan untuk mengembangkan perusahaan kecil dan sederhana iaitu *Darussalam Enterprise* atau pun *DARe*. Dalam usaha untuk menyediakan persekitaran mesra perniagaan, PENGGERAK juga telah membuat penyelidikan mengenai keberkesanan Pelaburan Langsung Asing di negara ini dan ini telah membawa kepada penubuhan satu jawatankuasa Pelaburan Langsung Asing dan *Industry Downstream*.

PENGGERAK juga telah melihat mengenai petunjuk-petunjuk prestasi utama ekonomi dengan usaha-usaha telah dibuat telah menghasilkan satu rangka kerja petunjuk prestasi utama yang akan dapat memantau prestasi negara ke arah pencapaian Wawasan 2035. Pada masa ini rangka kerja berkenaan telah diserapkan ke dalam Majlis Tertinggi Wawasan Brunei 2035, yang petunjuk-petunjuk prestasi utama adalah dipantau secara berterusan oleh Sekretariat Tetap Majlis Tertinggi Wawasan Brunei 2035.

Kaola juga ingin memperjelaskan mengenai dengan soalan Yang Berhormat Dato Paduka Awang Haji Abdullah bin Haji Mohd. Jaafar mengenai penglibatan swasta, orang ramai dalam beberapa jawatankuasa atau lembaga dalam kerajaan.

Sebagai jawapan kaola, lantikan keahlian jawatankuasa lembaga adalah mengikut keperluan yang dibincangkan seperti mana dalam terma rujukan jawatankuasa lembaga yang berkenaan. Memang Jabatan Perdana Menteri menyedari keperluan-keperluan pihak yang berkepentingan, dalam mana jawatankuasa yang membincangkan isu-isu yang berkaitan dengan orang ramai dan sektor swasta bagi menambah nilai pecambahan fikiran dalam menangani permasalahan yang berbangkit.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, memang sudah menjadi amalan dalam perkhidmatan awam, pihak swasta, orang-orang yang berkepentingan dan yang berkemahiran dilantik menjadi ahli jawatankuasa secara *ad-hoc* atau pun jawatankuasa-jawatankuasa kerja. Contohnya *Darussalam Enterprise* ataupun *DARe*, keahlian lembaga adalah terdiri daripada 20 peratus pegawai kerajaan dan 80 peratus dari sektor swasta. Begitu juga keahlian Jawatankuasa-Jawatankuasa Peneraju Strategi Wawasan Brunei 2035, yang diterajui oleh Yang Berhormat Menteri-Menteri dan Timbalan-Timbalan Menteri, keahliannya juga terdiri daripada wakil sektor swasta, pada misalannya Jawatankuasa Peneraju Makroekonomi yang dipengerusikan oleh kaola sendiri

telah disertai oleh 4 orang wakil dari sektor swasta yang dikenal pasti dapat menyumbang kepada matlamat Jawatankuasa Peneraju tersebut.

Begitu juga Lembaga Kemajuan Ekonomi Brunei, 3 ahlinya juga terdiri daripada pihak swasta. Insya-Allah kerajaan akan dari semasa ke semasa akan meneliti keperluan-keperluan ahli jawatankuasa untuk melibatkan orang ramai dan sektor swasta. Sekianlah dulu yang kaola dapat jelaskan untuk menjawab soalan-soalan tadi, terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Pengerusi: Silakan Yang Berhormat Pehin Datu Singamanteri Kol. (B) Dato Seri Setia (Dr.) Awang Haji Mohd. Yasmin bin Haji Umar.

Yang Berhormat Menteri Tenaga (Energy) dan Perindustrian di Jabatan Perdana Menteri: Yang Berhormat Pengerusi, kaola menjawab soalan ini dalam 10 minit boleh selesai insya-Allah. Soalan pertama daripada Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit, tentang peruntukan yang disediakan oleh Pasukan Polis Di-Raja Brunei, memang peruntukan ini ada di Bahagian Peruntukan Operasi Pasukan Polis Di-Raja Brunei dan pada ketika ini Pasukan Polis Di-Raja Brunei ada menyediakan peralatan asas seperti baju, *base* dan sebagainya dan beberapa insentif untuk menggalakkan pembabitkan orang kampung dalam pengawasan kejiiran. Jika kaola diizinkan dalam kesempatan ini peramba/kaola/saya juga ingin

mengucapkan terima kasih kepada kejiiran kampung yang terlibat secara langsung dalam memeriahkan perbarisan Hari Kebangsaan yang ke 32 tahun pada tahun ini.

Mengenai kejiiran kampung ini juga, menjawab soalan daripada Yang Berhormat Dato Paduka Haji Abdullah bin Haji Mohd Jaafar tentang mengapa tidak ada di kampung-kampung di Tutong? Sebenarnya Pasukan Polis Di-Raja Brunei sudah mahu membuat, orang kampung masih belum bersedia nampaknya.

Dan soalan kedua daripada Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit, tentang Pusat Al-Islah, terima kasih atas keprihatinan dan saranan Yang Berhormat Awang Haji Ramli bin Haji Lahit, saya mengambil maklum jua, Yang Berhormat pernah memberikan sumbangan sebagai Ahli Jawatankuasa Penasihat Pusat Al-Islah. Seperti mana Yang Berhormat maklum juga Pusat Al-Islah menggunakan pendekatan *terperatic community* sebagai asas program lawatan dan pemulihan di Pusat Al-Islah. Walaupun pada dasarnya semua residen mengikut program yang sama akan tetapi inti program tersebut dan penekannya adalah mengikut umur dan keperluan residen. Pegawai Biro Kawalan Narkotik sememangnya mempunyai kerjasama bersama sektor swasta dalam program lawatan dan pemulihan yang dijalankan di Pusat Al-Islah, semasa Skim Pelepasan Sementara (SPS) dalam memberikan residen-residen peluang untuk penempatan bekerja di sektor-

sektor swasta adalah suatu perancangan Biro Kawalan Narkotik untuk memperluaskan lagi kerjasama dengan sektor swasta dan *NGO*.

Tadi kaola ada menyebut tentang soalan daripada Yang Berhormat Awang Haji Sulaiman bin Haji Ahad, dari Daerah Temburong. Soalan pertama tentang Biro Kawalan Narkotik, seperti mana jua yang kaola maklumkan soalan ini tadi ada implikasi hal-ehwal operasi, jadi kaola meminta tidak menjawab soalan ini. Tetapi soalan kedua tentang keperluan Balai Polis di Bokok, seperti mana jua *crime rate* di Bokok ini adalah rendah dan masa ini adalah terkawal dan Bokok pun 20 minit juga dari Bandar Bangar, jadi belum ada keperluan untuk Balai Polis di Bokok ini.

Akhir sekali kaola ingin menjawab tentang isu berbangkit berhubung agenda pembangunan negara yang setentunya penting dan utama bagi negara kita untuk mengurangkan pengangguran di Negara Brunei Darussalam. Pendekatan yang diambil dalam menangani isu pengangguran ini hendaklah dilihat secara menyeluruh dan melibatkan semua sektor. Bagi sektor minyak dan gas ia lebih jelas, memandangkan data-data yang sudah tersedia ada yang menjadi asas penting kepada usaha-usaha proaktif dalam menubuhkan inisiatif-inisiatif strategik yang berkesan. Di sektor tenaga Rangka Kerja Kompetensi Industri Tenaga (*EICA*) ialah hasil kerjasama yang rapat diantara kerajaan dan pihak industri tenaga. Dan ia diterajui dan

diperkasa *empower* sendiri oleh pihak industri.

Insya-Allah inisiatif proaktif ini akan dilaratkan ke industri bukan minyak dan gas seperti industri pembinaan, pelancongan dan pengurusan *hospitality* melalui Rangka Kerja Kompetensi Industri atau *Industry Competency Framework*. Selain itu pihak kerajaan telah mengungkayahkan skim-skim tertentu seperti *National Energy Graduate Apprentice Scheme (NGAS)* iaitu sebuah skim yang telah diperkenalkan sejak bulan Julai 2014 bagi pencari kerja yang berkelulusan peringkat *HND* ke atas.

Skim ini direka bagi memberikan pendedahan suasana pekerjaan yang sebenar (*Real Working Environment*) bagi membolehkan peserta mempelajari dan meningkatkan kemahiran teknikal serta *soft skill* selama 12 bulan di syarikat-syarikat minyak dan gas. Setakat ini seramai 28 orang telah berjaya mendapat pekerjaan tetap daripada 59 orang aprentis.

Satu misalan ialah skim biasiswa *Syarikat Ng Hee Industry Sendirian Berhad* yang telah diungkayahkan pada tahun 2014. Ia adalah satu usaha proaktif dalam memastikan syarikat tersebut mempunyai tenaga kerja tempatan tersedia ada apabila syarikat tersebut beroperasi pada tahun 2019. Setakat ini seramai 44 orang mahasiswa jurusan kejuruteraan telah mengikut skim biasiswa ini dan juga melibatkan kolaborasi antara Universiti Brunei Darussalam dan University Jun Zhang,

China. Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat jua, antara sasaran tahunan yang dinyatakan dalam kontrak-kontrak syarikat operasi utama minyak dan gas mengandungi syarat-syarat pengambilan anak-anak tempatan yang berkelulusan *HND*, Sarjana ke atas. Juga pengambilan penuntut kelulusan *Industry Competency Framework* dan *Academy Maritime Brunei* (BMA).

Menyentuh kembali kepada saranan Yang Berhormat untuk penubuhan sebuah tenaga manusia seperti yang diterangkan dalam sesi permuzakaran pada hari Isnin, 22 Februari 2016, hasil kajian konsultan dari Australia di bawah Kementerian Pendidikan pada tahun 2015 telah membuat rekomendasi penubuhan satu badan khas iaitu Majlis Perancangan Tenaga Manusia Kebangsaan (*National Manpower Planning Council*) bagi membentuk dasar perancangan sumber tenaga manusia secara menyeluruh. Majlis ini dalam proses penubuhan dalam masa yang terdekat di bawah Jabatan Perdana Menteri. Terma rujukan telah digubal dan sekretariat perancangan tenaga manusia telah memulakan inisiatif untuk menghalusi pelan tindakan bagi hala tuju seterusnya.

Seperti jua yang telah dimaklumkan kepada pihak Yang Berhormat Dato Paduka Awang Haji Abdullah bin Haji Mohd. Jaafar, kajian tersebut menekankan satu urus tadbir yang sesuai untuk memastikan pendidikan, latihan, peraturan pasaran buruh dan pembangunan dasar industri selaras dengan keperluan perancangan tenaga

kerja di Negara Brunei Darussalam. Majlis Perancangan Tenaga Manusia Kebangsaan *National Manpower Planning Council* ini akan memantau cadangan-cadangan kajian tersebut yang antaranya mendapatkan *real-time feedback* akan keberkesanan dasar-dasar program yang ada dan yang akan diungkayahkan, memperbaiki pengumpulan, penyusunan dan pengurusan data, melarutkan, menyesuaikan dan memperkembangkan *ICF*, mengimbangi persaingan keperluan tenaga kerja antara sektor awam dan swasta, membuat perubahan yang perlu dalam program-program sokongan pelajar, melaksanakan hala tuju yang baharu dalam pendidikan dan latihan dan membentuk dasar pekerja asing di Negara Brunei Darussalam.

Walaupun nampaknya usaha-usaha mengurangkan pengangguran masih belum menggalakkan, kerja-kerja yang akan dilaksanakan oleh Majlis Perancangan Tenaga Manusia Kebangsaan akan menggunakan proses yang sinergi dengan pendekatan *One Government Approach* dalam perancangan tenaga kerja. Insya-Allah ini akan dapat menambah keberkesanan usaha-usaha pihak kerajaan dalam mengurangkan pengangguran dan akan dikongsikan kepada kementerian-kementerian dan agensi-agensi yang berkepentingan. Sekian terima kasih Yang Berhormat Pengerusi.

Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri dan Menteri Hal Ehwal Luar Negeri dan Perdagangan II (Kedua): Yang

Berhormat Pengerusi, izinkan kaola berucap dalam 2 minit sahaja. Kaola mengucapkan berbanyak-banyak terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang memberi cadangan-cadangan dan soalan-soalan berkenaan dengan RTB. Oleh sebab masa pun sudah singkat, kaola hanya akan menjawab satu cadangan, cadangan daripada Yang Berhormat Haji A. Ahmad bin Hussain, kalau tidak dijawab esok ada pantun ni. Jadi cadangan Yang Berhormat itu supaya meningkatkan lagi rancangan-rancangan berkenaan dengan kebudayaan dan adat-adat berserta lagu-lagu asli Brunei adalah agak baik dan akan diberi perhatian yang rapat. Jadi Yang Berhormat Pengerusi, kaola mengucapkan terima kasih, oleh sebab masa yang tidak sempat untuk cadangan-cadangan dan soalan-soalan yang lain itu, kaola akan menjawab esok saja.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-ahli Yang Berhormat, kita telah pun mendengar soalan-soalan, teguran-teguran daripada Ahli-ahli Yang Berhormat Yang Dilantik dan telah pun dijawab oleh Ahli-ahli Yang Berhormat di sebelah kanan, maka saya kira perkara ini boleh lah sekarang kita pertimbangkan sama ada kita luluskan atau pun sebaliknya. Jadi sekarang saya ingin bertanya kepada Ahli-ahli Yang Berhormat, yang bersetuju mengenai dengan tajuk SA01A - Jabatan Perdana Menteri hingga SA02A - Polis Diraja Brunei, sila angkat tangan.

(Semua Ahli mengangkat tangan bersetuju)

Manakala yang menentang, tidak ada. Oleh sebab tidak ada yang menentang, maka tajuk SA01A hingga Tajuk SA02A diluluskan.

Yang Dimuliakan Jurutulis: Tajuk SA01A hingga Tajuk SA02A dijadikan sebahagian daripada Jadual.

Yang Berhormat Pengerusi: Ahli-ahli Yang Berhormat, saya mencadangkan supaya mesyuarat Jawatankuasa ini ditangguhkan dan kita bersidang semula di Majlis Mesyuarat Negara.

(Mesyuarat Jawatankuasa ditangguhkan)

(Majlis Mesyuarat bersidang semula)

Yang Berhormat Yang Di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, Persidangan Majlis Mesyuarat ini saya tangguhkan sementara waktu dan kita akan bersidang semula insya-Allah pada esok hari iaitu pada hari Rabu, 29 Jamadilawal 1437 bersamaan 9 Mac 2016 pada pukul 9.00 pagi. Sekian, Wabillahi Taufik Walhidayah, Wassalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh.

(Majlis Mesyuarat ditangguhkan)